

EINDRAPPORT

RECREATIE & TOERISME : ZAND ÉN VEEN

Boerderij Eerder Broek (foto: M. Ruijs)

Dankwoord

Wij willen hiermee een woord van dank uitspreken aan de gemeente Twenterand. Zij hebben een uitdagende praktijkopdracht neergelegd bij de studenten van Van Hall Larenstein. Daarnaast speciale dank aan alle partijen die tijd voor ons vrij hebben gemaakt om gesprekken met ons te voeren en vragen te beantwoorden.

Marcel Ruijs en Gerard Kamperman

Aanleiding

De wens van de gemeente Twenterand is om kwantitatieve en kwalitatieve informatie te verzamelen die bijdraagt aan het opstellen van een Visie voor het Landelijk gebied (2025). De Visie wordt gebruikt als input voor een actualisatie van het Bestemmingsplan Buitengebied. Deze start in 2014. Twenterand streeft op lange termijn naar een sterker economisch en sociaal landelijk gebied waarbij duurzaamheid gewaarborgd is. Het is daarom van belang om te zoeken naar duurzame ontwikkelingen waarbij economische, sociale en ecologische belangen elkaar versterken. Dit rapport geeft inzicht in de band van de sector Recreatie en Toerisme met het buitengebied.

Inhoudsopgave

Inleiding.....	4
Deel I : Onderzoeksopzet en gebiedsbeschrijving	5
1.1 Onderzoeksopzet.....	5
1.2 Onderzoeksvragen.....	6
1.3 Gebiedsbeschrijving	6
Deel II Beleid en eerder onderzoek	10
Deel III Sectoranalyse en resultaten	13
3.1 Actorenanalyse	13
3.2 Interviews	14
3.3. Recreatie en Toerisme en het buitengebied	15
3.4. SWOT analyse	16
3.5 Enquêtevragen	16
3.6 Aanbevelingen.....	17
<i>Cultuurhistorie als drager</i>	17
<i>Voorzieningen</i>	18
<i>Activiteitsaanbod</i>	18
<i>Samenwerking</i>	19
<i>Andere doelgroepen</i>	19
<i>Suggesties inrichting buitengebied</i>	19
<i>Verbinding zand en veen</i>	19
Deel IV : Uitvoeringsvoorstel: overgang Zand naar Veen.....	20
4.1 Ruimtelijke analyse.....	20
4.2 Uitvoeringsvoorstel	21
Conclusie	25
Bronvermelding	26
Appendix A – Interview verslagen.....	28
Appendix B Enquête	45
Colofon	48

Inleiding

De gemeente Twenterand ziet toerisme als een belangrijke bron van inkomsten voor Den Ham. In het Bestemmingsplan Den Ham (herziening partiële voorschriften 2011) wordt het als volgt geformuleerd: de koers is ruimte voor wonen en werken met oog voor en behoud van historie, waarbij toerisme en recreatie belangrijk zijn. In afstemming met de gemeente Twenterand en Van Hall Larenstein is daarom de volgende centrale onderzoeksvraag vastgesteld:

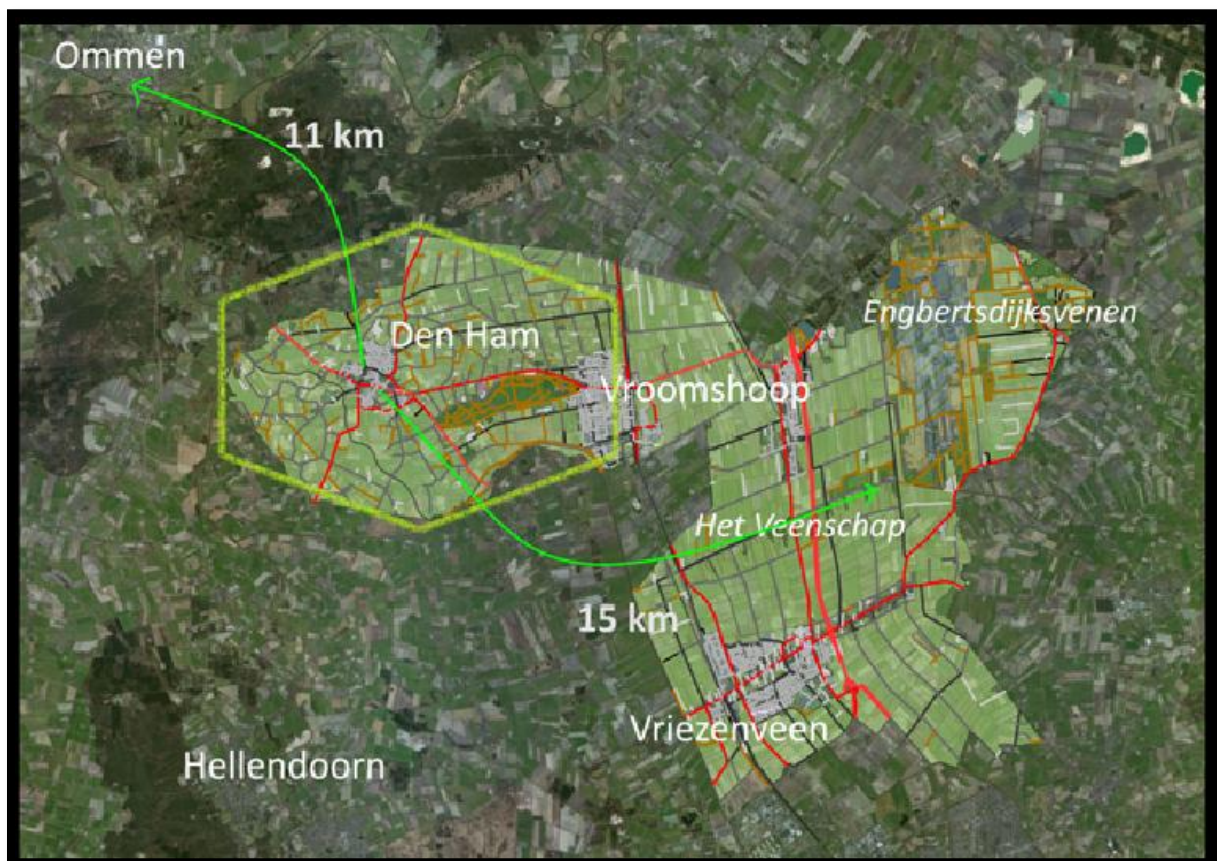
“Hoe kan de Visie voor het buitengebied van de gemeente Twenterand bijdragen aan de versterking van de sector Recreatie & Toerisme rondom Den Ham?”

Het rapport is opgebouwd uit vier Delen. Als eerste wordt de onderzoeksopzet uiteengezet en wordt een beschrijving gegeven van het onderzoeksgebied. In Deel II volgt een analyse van de sector en het buitengebied aan de hand van bestaand onderzoek en beleid. In Deel III worden interviews behandeld. Deze zijn afgenomen om vanuit de sector Recreatie en Toerisme direct input te leveren voor de enquête en dit eindrapport. Afsluitend wordt in Deel IV verbinding gelegd tussen het zandgebied rondom Den Ham en de rest van de gemeente Twenterand. Als uitwerking daarvan wordt een uitvoeringsvoorstel in het buitengebied gepresenteerd en worden suggesties voor enquêtevragen gegeven.

Deel I : Onderzoeksopzet en gebiedsbeschrijving

1.1 Onderzoeksopzet

In februari 2012 werd een gebiedsinventarisatie uitgevoerd in de gemeente Twenterand. De ontwikkeling van een bedrijventerrein aan de zuidrand van Den Ham trok daarbij de aandacht. De vraag kwam op of dat terrein beeldbepalend kan worden voor de overgang naar het buitengebied en of dit negatieve gevolgen heeft voor de aantrekkingskracht op de toerist (zie foto 1.). Dit is in maart 2012 verder uitgewerkt in een Startnotitie. Al snel is het onderzoeksgebied vergroot tot aan de gemeentegrenzen ten noorden, westen en zuiden van Den Ham en Vroomshoop in het oosten. Figuur 1 geeft een overzicht van het onderzoeksgebied. In Deel I - Deel III is wordt ingezoomd op het zandgebied rondom Den Ham, dat is geel omlijnd in de figuur. In Deel IV wordt de binding gelegd van het zand naar het veen in het andere deel van de gemeente Twenterand. In dit rapport wordt dus enerzijds theoretisch een voorstel gedaan om een visie voor het buitengebied te vormen. Anderzijds wordt praktisch een suggestie gedaan om de ruimtelijke recreatieve verbinding van zand naar veen tot stand te brengen.

Figuur 1. Onderzoeksgebied Den Ham en omgeving (Bron GIS)

Foto 1. Ontwikkeling van bedrijvigheid bij de overgang naar het buitengebied (Foto M. Ruijs)

1.2 Onderzoeksvragen

De centrale onderzoeksvraag is in de inleiding geïntroduceerd en luidt: “Hoe kan de Visie voor het buitengebied van de gemeente Twenterand bijdragen aan de versterking van de sector Recreatie & Toerisme rondom Den Ham?”. De term ‘sector Recreatie en Toerisme’ (R&T) wordt geregeld één op één vervangen door de term “Vrijtijdssector”. Hierbinnen bewegen zich zowel publieke als (semi-) private organisaties, als ook verenigingen en particulieren.

Aangezien de centrale vraag niet in één keer te beantwoorden is zijn deelvragen geformuleerd. Deze worden hieronder opgesomd, met daarachter de plek in het rapport waar de vraag wordt beantwoord. Deelvragen:

1. Wat is het onderzoeksgebied en hoe wordt het gekarakteriseerd? (Deel I)
2. Wat is de huidige staat van de sector R&T in de gemeente Twenterand? (Deel II)
3. Recreatiemotieven: is er inzicht in de recreatiemotieven, zodat niet enkel wordt gestuurd op de verwachtingen van opdrachtgevers c.q. ontwerpers? (Deel III)
4. Beleid:
 - Wat is er aan beleid en welke keuzes zijn door de gemeente gemaakt? (Deel II)
 - Wat is het effect van de ontwikkelingen van een bedrijventerrein aan de zuidrand van Den Ham op de sector recreatie en toerisme? (Deel III)
 - Is er sprake van een verbinding ‘tussen het zand en het veen’? (Deel III)
5. Actoren: wie zijn de relevante actoren voor deze sector? (Deel III)
6. Beheer: Hoe en door wie wordt het landschap nu en in de toekomst beheerd? (Deel III)
7. Vraag en aanbod.
 - Sluit het aanbod van belevingssferen in het buitengebied aan op de wensen van de recreant? (Deel III)
 - Waar liggen er kansen om de recreatie in het buitengebied kwalitatief en/of kwantitatief te verbeteren? (Deel IV)

1.3 Gebiedsbeschrijving

De gemeente Twenterand ligt in het hart van Overijssel, aan de noordwest rand van Twente. De vier grootste kernen zijn: Den Ham, Vriezenveen, Vroomshoop en Westerhaar-Vriezenveensewijk. In de buurt van Den Ham liggen een aantal kleinere kernen of buurtschappen. Dat zijn Magele, Linde, Meer, Noordmeer en Hallerhoek. En Geerdijk ten noorden van Vroomshoop. Wat nu volgt is een beknopte gebiedsbeschrijving aan de hand van de ‘Triplex-benadering’. Dit is een lagenbenadering waarbij achtereenvolgens de abiotiek, de biotiek en de antropogene laag wordt beschreven. Samen geven deze lagen vorm aan het landschap, waarbij de antropogene laag doorgaans een zeer sterke invloed heeft. De voorkomende landschapstypen worden vervolgens gekarakteriseerd.

Abiotiek

Geologie en geomorfologie: de regio kenmerkt zich door glaciële landschapsvormen zoals stuwwallen en strekkingslijnen. Het onderzoeksgebied behoort voornamelijk tot de Bostel Formatie (dekzand en stuifzand). Dekzandruggen en stuifzanden volgen elkaar op. Naar het oosten toe liggen de (deels ontgonnen) veengebieden. In de gemeente Twenterand loopt het gebied af van +17 m. NAP ten oosten van Engbertsdijkerven naar het westen van Den Ham met ongeveer +4 m. NAP. Een opvallende uitschieter is de Magelersesch van +14.5 m. (zie foto 2) en het stuifzandgebied De Zandstuve ten oosten van Den Ham met ongeveer +16 m. NAP. Naar het westen toe vormt de Regge min of meer de grens. Deze ligt op een hoogte van ongeveer 6.5 m. NAP. Ten noorden van Den Ham ligt achter de landgoederenzone van de gemeente Ommen de Overijsselse Vecht.

Bodem: Er bestaat rondom Den Ham een sterke afwisseling in hoogte, voedingstoestand, vochtigheidsgraad en bewerkbaarheid van de bodem. Dit heeft geresulteerd in een afwisselend landschapspatroon. Humuspodzolgronden zijn vooral te vinden in het noordelijk deel bij Den Ham en Vroomshoop. Ten westen en ten zuiden van Den Ham liggen de Beekeerdgronden. Bij Vroomshoop en Den Ham zijn Enkeerdgronden te vinden, vanwege de eenmansessen die in vroeger tijden zijn aangelegd. Het esdek is gemaakt door plaggenbemesting. Deze plaggen werden in de omgeving van Den Ham verkregen uit de moerassige beekdalen.

Hydrologie: Water wordt nu afgevoerd door de kanalen richting Vecht en Twentekanaal. De afwatering in de omgeving van Den Ham is gericht op het beekdallandschap in het (zuid-) westen. Grondwaterstanden in gemeente Twenterand variëren van diep ontwaterend op de enkeleerdgronden (essen) en de podsolgronden tot een beperkte fluctuatie (GHG<40cm) in de beekerdgronden.

Foto 2. **Magelersesch** (Foto M. Ruijs)

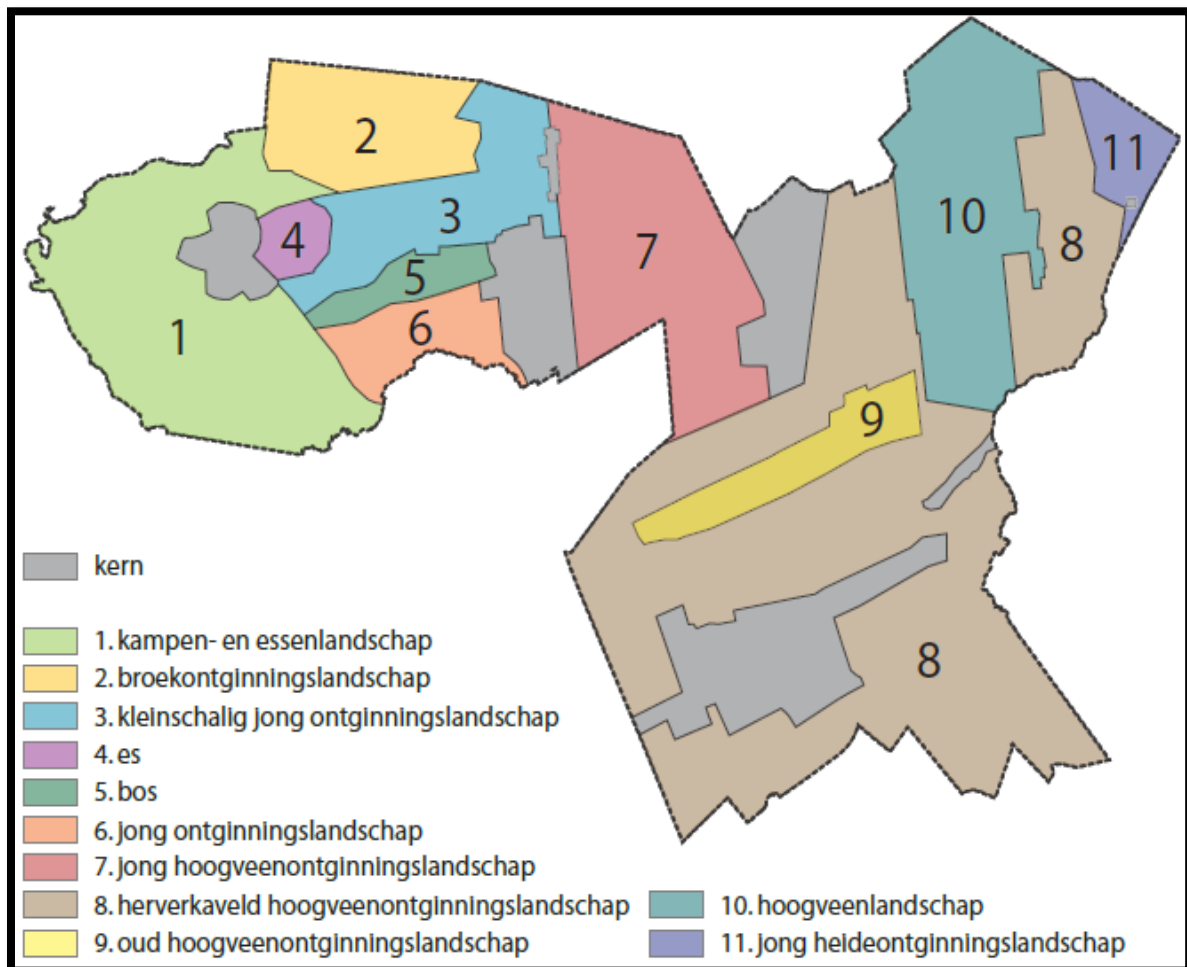
Biotiek

De gemeente Twenterand valt qua verspreiding van planten binnen het Gelders district. De oorspronkelijke vegetatie bestaat uit eikenberkenbos en eikenbeukenbos op de wat drogere hoger gelegen delen. De Zandstuve (stuifzand, laagpakket van Kootwijk) is begin van de 20e eeuw beplant met grove den. Het is het enige bos van formaat in de gemeente Twenterand. In het onderzoeksgebied maakt de Linderbeek deel uit van

de ecologische hoofdstructuur (EHS). Er is in verhouding relatief veel natuur gebonden aan natte omstandigheden.

Antropogene laag

Rondom Den Ham kreeg het landschap haar kleinschalige vorm door verspreid liggende de 'kampen' en 'essen'. Vroeger was het landschap namelijk op veel plekken niet geschikt voor bewoning, waardoor de mensen op een soort "eilanden" kwamen te wonen (Berendsen, 2008). Dit kwam mede door lokale hoogteverschillen en natte gronden waar het water moeilijk weg kon lopen. Mensen leefden in buurtgemeenschappen met een sterke maatschappelijke binding ("noaberschap") en ze kenden weinig onderscheid naar sociale status. Dit verklaart mogelijk nog steeds het verschil in mentaliteit van de mensen op de middelhoge zandgronden en de bewoners van de (veel jongere) veenontginningen.

Figuur 2. Landschapstypen gemeente Twenterand (Bron: Structuurvisie 2010)

Landschapstypen

Landschappelijk gezien ligt de gemeente grofweg op een grens: de meer reliëfrijke zandgronden met nog herkenbare essen aan de westzijde en het open veenkoloniaal landschap in het oosten. Fysisch geografisch gezien ligt Twenterand in het Oostelijk Zandgebied (Berendsen, 2008). Aanliggende gebieden zijn de landgoederenzone van Ommen, Eerder Achterbroek, Junner Vlier en het Vechtdal. Verder naar het Zuiden ligt de gemeente Hellendoorn met de Hellendoornsche Berg en het Huurner - en Wierdense veld. In het kader van de onderzoeksvraag is het interessant om zowel de ligging van Den Ham ten opzichte van het zandgebied te beschouwen als ten opzichte van de veenkoloniale gebieden (zie Figuur 2, Topografische basiskaart).

Het opdrachtgebied bestaat uit de deellandschapstypen 1 t/m 6 (zie figuur 2). Hier volgt een beknopte beschrijving van deze deellandschappen:

1. Kampen- en essenlandschap: Het gebied wordt gekenmerkt als een glooiend landschap met verspreide bebouwing, een onregelmatig wegenpatroon, kleinschaligheid met kleine essen, bosjes, houtwallen en losse bomen. De Linderbeek slingert door een open landschap.
2. Broekontginningslandschap: Dit landschapstype ligt aan de noordoostelijk van Den Ham en was van oorsprong een heel moerassig gebied dat langzaam ontgonnen is. In het zuidwestelijke deel liggen zeer kleinschalige essen die als kopjes tussen de lage natte gebieden liggen. Het gebied iets grootschaliger en heeft rechte (evenwijdige) wegen.
3. Kleinschalig jong ontginningslandschap: Dit gebied ligt ten zuiden van het broekontginningsgebied en is duidelijk kleinschaliger. De bebouwing staat verspreid langs een serie korte rechte wegen. Het agrarische karakter verdwijnt langzaam en wordt ingevuld met paardenweitjes en kwekerijen.
4. Mageleresch: De gaafheid van de hoge es en het open zicht met kleinschalige bebouwing maken het gebied bijzonder. Zichtlijnen zijn aanwezig.
5. Bos: De Zandstuve is een hoger gelegen gebied waarop een bos is aangelegd om zandverstuivingen in de hand te houden. Aan de zuidzijde zijn vakantiebungalows te vinden.
6. Jong ontginningslandschap: Het betreft een relatief grootschalig gebied dat aansluit op het zuidelijk beekdal. De meeste blokwegen zijn eenzijdig beplant. Verspreid komen er singels en kleine bosjes voor. Aan de overzijde van dit beekdal ligt de Daarleresch (gemeente Hellendoorn), deze ligt fraai en prominent in het landschap.

Den Ham heeft centraal in de kern de brink met de koepel als middelpunt. Van daaruit waaieren de wegen het landschap in. De essen, het oorspronkelijke wegenpatroon en de verkavelingspatronen zijn ook nu nog terug te vinden in het landschap. Zie ook figuur 3 Topografische militaire kaart 1830-1850.

Figuur 3. Topografische militaire kaart 1830-1850 (Bron: www.watwaswaar.nl)

Deel II Beleid en eerder onderzoek

Hier volgt een analyse van eerdere beleidsstukken, rapporten en onderzoeken.

Landschapsonwikkelingsplan Noordoost Twente en Twenterand – Gemeentelijke uitwerking: Gemeente Twenterand (2008)

De gemeentelijke uitwerking is de laatste van drie delen waaruit het LOP is opgebouwd. Ten eerste is een uitgangspuntenrapport (2005) voor het LOP opgesteld door de 5 gemeenten Dinkelland, Losser, Tubbergen, Oldenzaal en Twenterand. Vervolgens geeft de totaalvisie een landschappelijke visie op de gemeenten samen. Als derde worden in het Landschapsonwikkelingsplan (LOP) de streefbeelden en gewenste ontwikkelingsrichting voor het landschap geformuleerd voor de komende 10 jaar. Het LOP is voor de gemeente een sturingsinstrument. Hier volgt beknopt een beschrijving voor de deelgebieden van het onderzoeksgebied.

Kampen- en essenlandschap

Het ontwikkelingsaccent ligt op het behoud, herstel en versterking van landschapswaarden. Hoogteverschillen, cultuurhistorie en landschapselementen zijn de sleutelwoorden als het gaat om aandachtspunten en kansen. Verder wordt ruimte geboden aan kleinschalige ontwikkelingen in combinatie met aanleg van landschapselementen en groenstructuren langs de essen. Herstel van elementen, erfbeplantingen en stimuleren van grondgebonden landbouw moeten hiervoor zorgen.

De Magelaresch als deellandschap maakt hier ook deel van uit. Hallerhoek is een voorbeeld waar gestreefd wordt naar herstel en versterking van de fijnmazigheid en verwevenheid van het landschap door aanleg van groenblauwe structuren in een netwerk van o.a. houtwallen, singels, bosjes, erfbeplantingen en paden.

Jong ontginningslandschap

Behoud van landschapswaarden geldt deels voor Zandstuve en de gebieden bij Geerdijk; het(kleinschalig jong ontginningslandschap en het relatief grootschalige Broekontginningslandschap. Aandachtspunten zijn onderhoud van het bos en landschapselementen en de vernatting en extensiveringslandbouw bij Geerdijk. Bij Geerdijk wordt verder gemeld dat herstel en versterking van de gebruiksruimte gerealiseerd kan worden door ruimte te bieden aan kleinschalige rode ontwikkeling en grootschalige groen-blauwe ontwikkeling voor weidevogels.

Verder wordt gesproken over omvorming voor natuur (aansluitend op de door de provincie aangewezen nieuwe natuur) waarbij behoud van openheid als contrast tussen de dichtere bospercelen geldt. Bij de Zandstuve en Linderveld is omvorming mogelijk in de vorm van ruimte voor recreatieve initiatieven die bijdragen aan de ontwikkeling van landschappelijke kwaliteit.

Structuurvisie Gemeente Twenterand (juli 2011)

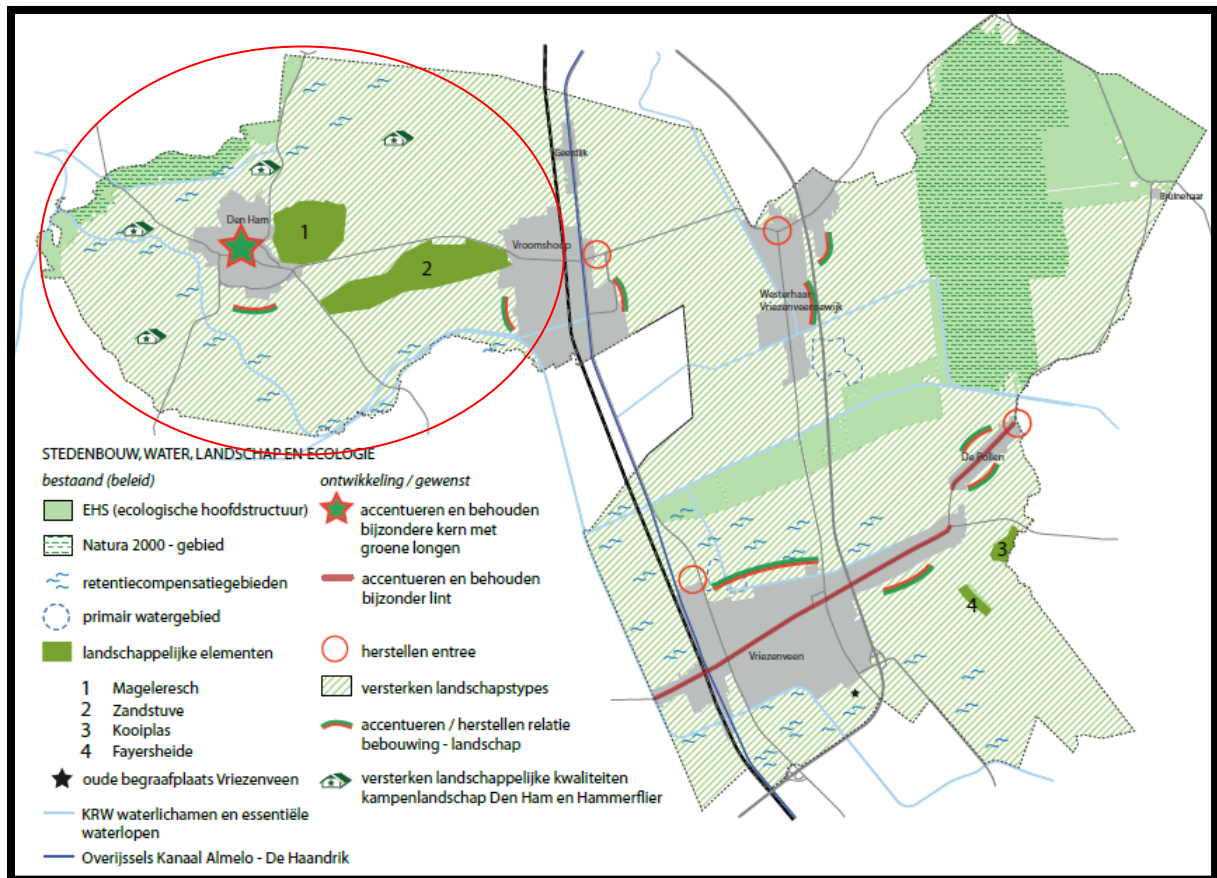
De structuurvisie spreekt zich uit over de hoofdlijnen van de ruimtelijke ontwikkelingen van de gehele gemeente. Door de benadering in de structuurvisie wordt voor het eerst sinds de samenstelling van de gemeente in 2001 gezocht naar een gemeente-brede duurzame en integrale ontwikkeling van bestaande kernen en het landschap. Een geïntegreerde benadering van het sectorale beleid en een herijking van bestaande plannen is daarvoor nodig.

De structuurvisie is gericht op de kernen en buurtschappen maar ook op het buitengebied in Twenterand. In de Structuurvisie wordt aangehaald dat er kansen liggen op het gebied van recreatie en toerisme. Den Ham valt in de recreatief - landschappelijke zone. Binnen de ambities wordt gesproken over de “groene as”, een agrarisch recreatief gebied voor dag en verblijfsrecreatie.

De visie voor Twenterand gaat uit van 6 motieven/grondgedachten:

1. dorpen en buurtschappen
2. waardevolle randen
3. zand en veen
4. noaberschap: leefbaarheid/ sociale cohesie
5. wegen en werken
6. kiek'n wat 't wordt: inzetten op de specifieke kernkwaliteiten van de verschillende kernen en landschappen – maatwerk

In de structuurvisie staat aangegeven welke gewenste ontwikkelingen er zijn voor de gemeente Twenterand. Zie figuur 4

Figuur 4. Gewenste ontwikkelingen, Ovaal is het onderzoeksgebied rondom Den Ham (Bron Structuurvisie Twenterand 2011)

Twente Toerisme Monitor - rapportage gemeente Twenterand (Regio Twente, 2009)

De 14 Twentse gemeenten hebben als Regio Twente uitgesproken periodiek onderzoek te willen doen op het gebied van recreatie en toerisme.

Dagrecreatie: Dagjesmensen die gemeente Twenterand bezoeken doen dat vaak vanaf hun vakantieadres. Relatief weinig bezoekers komen uit de directe omgeving. Typische bezoekers zijn stellen senioren zonder kinderen. 62% van de mensen komt met de auto en 35% met de fiets. Zij raadplegen vaak de krant als informatiebron en gaan voornamelijk af op goede eigen ervaringen en van bekenden. De gemiddelde leeftijd is hoger dan gemiddeld, het opleidingsniveau is wat lager dan gemiddeld. Populaire activiteiten zijn terrasbezoek, fietsen, dorpsbezoek en wandelen. De bezoekers beoordelen de volgende activiteiten met een hoog cijfers: wandelen, fietsen, paardrijden. Zij zien verbetermogelijkheden voor actieve en uitdagende activiteiten. De dagjesmensen associëren Twenterand voornamelijk met landschapswaarden, natuurwaarden en een goede sfeer. Net als voor geheel Twente hebben de meeste dagjesmensen (47%) als motief om gezellig met vrienden en familie op stap te zijn en daarnaast wil 18% tot rust komen en 15% is geïnteresseerd in het gebied. Opvallend is dat de gemiddelde besteding (19,44 euro p.p./dag) lager is dan gemiddeld voor Twente (34,67 euro p.p./dag).

Verblifsrecreatie: De groepssamenstelling bestaat veelal uit stellen senioren zonder kinderen, en daarnaast gezinnen met jonge kinderen. De meeste verblifsrecreanten zijn terugkerende bezoekers. Het opleidingsniveau is wat lager dan gemiddeld. De bezoekers gaan bij hun keuze voornamelijk af op goede eigen ervaringen en van bekenden; mond op mond reclame is dus belangrijk. Verblifsrecreanten komen voornamelijk om tot rust te komen. Zij associëren de gemeente met 'rust en stilte' en 'gastvrijheid'. Het aanbod en de kwaliteit van accommodaties wordt als ruim voldoende beoordeeld. Verbetering is mogelijk voor kwaliteit en aanbod van

attracties, horeca en evenementen. Hooggewaardeerde activiteiten zijn paardrijden, zonnen/zwemmen en mountainbiken. Fietsen en wandelen, scoren ook hoog. Verbeteringspunten zijn 'betere routes' en 'rustplaatsen'. Verblijfsrecreanten associëren Twenterand met landschap, fietsen, wandelen en platteland-bezienswaardigheden. Velen brengen een bezoek aan een attractiepark, zoals Hellendoorn en (in iets mindere mate) Slagharen. Opvallend is dat niemand van de ondervraagden 'musea' bij Twenterand vindt passen.

Toeristisch Beleidsplan Gemeente Twenterand (2004-2010)

Ten tijde van het opstellen van dit plan benoemde de gemeente in haar sociaal economische visie de sector R&T als speerpuntensector. In de Strategienota (2001) geeft de gemeente aan open te staan voor ontwikkelingen qua R&T, sport en kunst en cultuur. Een SWOT-analyse is destijds uitgevoerd om het toeristische product Twenterand te analyseren. Deze heeft als basis gediend voor de vertrekpunten, de missie, strategieën en maatregelen in het Beleidsplan. Een update van de SWOT analyse wordt gemaakt in Deel III van dit Eindrapport. Belangrijk in de missie is dat de gemeente het buitengebied wil behouden en wederzijds versterken via de sector R&T. Nieuwe doelgroepen en nieuw toeristisch aanbod zijn gewenst, onder voorwaarde van beheerste groei en kwaliteitsverbetering. Essentieel zijn de diversiteit, de cultuurwaarden en de extra mogelijkheden voor landbouw en cultuur. De gemeente zet in op eigenheid en onderscheidend vermogen van de deelgebieden en kernen in de gemeente, welke ondersteund wordt met 4 basisstrategieën. Die strategieën betreffen 1) infrastructurele maatregelen 2) communicatie over en weer met ondernemers in de sector en monitoring 3) kwaliteitsverbetering waarbij de toeristische nota leidend is voor ruimtelijke plannen en 4) regionale aanpak van promotie.

Deze overkoepelende nota is in samenwerking met de sector R&T opgesteld na de gemeentelijke herindeling van 2001. Het buitengebied koppelt natuur aan recreatie, vooral routegebonden recreatie zoals wandelen, fietsen en paardrijden. De kern Den Ham vult dat aan met Cultuur, denk aan evenementen en de Brink. Vroomshoop biedt ontspanning en inspanning, denk aan winkelen en vaartoerisme. Vriezenveen is gekoppeld aan musea. Nabijgelegen gemeenten zijn Hellendoorn, Ommen, Tubbergen, Harderberg en Almelo. Zij bieden actieve en uitdagende recreatievormen, evenals ontspanning, cultuur en natuur. Het beleidsplan onderkent het belang van deze gemeenten om toeristen te kunnen trekken. In die context wordt het belang geschetst voor Twenterand om zich te onderscheiden van de andere gemeenten. Qua merkprofilering wil gemeente Twenterand aansluiten bij de regio Twente. Het besef is aanwezig dat zowel doelgroepen, voorkeuren en marktontwikkelingen aan verandering onderhevig zijn. Kernbegrippen daarbij zijn 'actief ontspannen', 'vergrijzing', 'authenticiteit' en 'betalen voor kwaliteit'.

Alterra en www.daarmoetikzijn.nl

De motieven voor mensen om te recreëren zijn aan verandering onderhevig. Kennisinstituut Alterra en de website www.daarmoetikzijn.nl hebben daar onderzoek naar gedaan. Bepaalde belevingssferen en landschapstypen spreken recreanten meer aan dan andere. De resultaten van dat onderzoek zijn in het volgend hoofdstuk in een tabel samengevat (zie tabel 4). Op basis van deze resultaten is vervolgens een waardering toegekend, waaruit kan worden afgeleid welke landschapstypen in het buitengebied van Twenterand interessant zijn voor de sector R&T.

Deel III Sectoranalyse en resultaten

Deel III start met een 'Actorenanalyse': overzichtelijke weergave van de belangrijkste actoren voor dit onderzoek. (Zie tabel 1) Met een aantal partijen uit de vrijetijdssector rondom Den Ham is een interview gehouden. In tabel 2 staat een overzicht van interviewpartijen. De resultaten ervan zijn overzichtelijk weergegeven in tabel 3. Dit deel vervolgt met een Landschapswaardering vanuit recreatieperspectief (zie tabel 4) en een SWOT-analyse; een matrix met daarin opgesomd wat de belangrijkste kansen, bedreigingen, sterkten en zwakten zijn van de recreatieve sector rondom Den Ham. (Zie tabel 5) Daarna volgt een paragraaf met aanbevelingen voor enquêtevragen voor de gemeente Twenterand. Deel III eindigt met een conclusie: welke ideeën en suggesties komen uit de analyse in deel III naar voren?

Steeds wordt de centrale onderzoeksvraag in gedachten gehouden: *"Hoe kan de Visie voor het buitengebied van de gemeente Twenterand bijdragen aan de versterking van de sector Recreatie & Toerisme rondom Den Ham?"*

3.1 Actorenanalyse

Opvallend van deze analyse is de veelheid aan partijen die invloed hebben op het toeristisch product Twenterand. Een visie op de sector R&T in relatie tot het buitengebied is gewenst. Die bepaalt de koers voor de ondernemers in de gemeente. Een beoordeling van de invloed van de diverse actoren op het toeristisch product Twenterand is gebaseerd op de analyse van de sector R & T en afgeleid uit de interviews.

Actorenanalyse : belangenpartijen voor het toeristisch product Twenterand			
Partij	Type	Rol	Invloed
Gemeente Twenterand	Overheid	Geeft sturing en direct contact met sector	sterk
Overheidssamenwerkingen (bijv. T4)	Overheid	Gezamenlijke aanpak marketing en gebiedsontwikkeling	sterk
Agrariërs	Bedrijfsleven	Mede vormgever en beheerder buitengebied	sterk
Ondernemers verblijfsrecreatie	Bedrijfsleven	Aanbieders verblijfsmogelijkheden	sterk
Ondernemers dagrecreatie/activiteiten	Bedrijfsleven	Aanbieders activiteiten	sterk
Waterschappen	Overheid	Waterhuishouding en medevormgever landschap	normaal
Buurgemeenten	Overheid	Partner, bijvoorbeeld voor Ruimtelijk spoor	normaal
Provincie Overijssel	Overheid	Geen indirect sturing en impuls / regionale fietsroutes	normaal
VVV Twenterand	Overheid (semi)	Financiering door gemeente, gastheer voor toerisme	normaal
Musea	Overheid (semi)	Aanbieders activiteiten	normaal
Natuurorganisaties en terreinbeheerders	Overheid (semi)	Bescherming buitengebied en beheer	normaal
Horeca ondernemers	Bedrijfsleven	Aanbieders activiteiten	normaal
Ondernemersverenigingen Recreatie	Bedrijfsleven	Gezamenlijk promotie en productontwikkeling	zwak
Inwoners	Burgers	Medegebruikers buitengebied/invulling werkgelegenheid	zwak
Verenigingen (natuur, sport etc.)	Burgers	Aanbieders activiteiten	zwak

Tabel 3. Actorenanalyse

3.2 Interviews

In tabel 3 worden de belangrijkste resultaten opgesomd. De volledige interview-verslagen zijn terug te vinden in Appendix A.

Datum	Partij	Met
5 april 2012	Gemeente Twenterand	Mevr. S. van Heek, mevr. M Hofstee
	VVV Twenterand	Dhr. F. Stolte
	Boerderijcamping Regge Vallei	Dhr. En mevr. Pastink
	B&B 't Hallerhoekje	Mevr. M. Hassels Mönning
20 april 2012	Boerderijcamping De Kuupershoek	Fam. Ten Brinke
	The Melody Ranch - Canadese vakantiebungalows	Dhr. J.Entjes
	B&B In de Lindetuin	Dhr. En mevr. Meijer

Tabel 2. Overzicht geïnterviewde partijen

Recreatie-motieven	➤ cultuurhistorie: 'Kookhuisjes', authentieke hooibergen, Sallandse hoeves ➤ een fietsroute langs (moderne) agrarische landbouwbedrijven ➤ rust, ruimte en gemoedelijke sfeer ➤ meer uitgaansmogelijkheden, zoals restaurants, terrassen en winkels zijn gewenst ➤ Den Ham biedt te weinig vermaak voor toeristen met kinderen ➤ De Brink in Den Ham zou meer kunnen bieden ➤ meer bankjes en picknicktafels langs wandel- en fietspaden zijn gewenst ➤ om het jaar rond toeristen te trekken zijn 'slecht weer voorzieningen' gewenst rondom de Zandstuve, bijvoorbeeld een wellness-, sport-, en zwemcomplex
Beleid	➤ bij inrichting van het buitengebied inzetten op authenticiteit en cultuurhistorie ➤ 'knooperven' bieden modern 'naoberschap' en nieuw cultuurhistorisch erfgoed ➤ aanleggen nieuwe landgoederen met openstellingsverplichting ➤ Den Ham en omgeving voelt zich verbonden met het Vechtdal en Salland ➤ zet in op Groene Diensten, zoals aanleg en onderhoud van singels en lanen ➤ het (geplande) bedrijventerrein zuidelijk van Den Ham is geen bedreiging voor het landschap ➤ meer aandacht voor cultuurhistorie en rust- en informatie punten langs de fiets- en wandelroutes is gewenst ➤ een nieuw beleidsplan Recreatie en Toerisme is gewenst ➤ duidelijkheid over de precieze inzet Toeristenbelasting is gewenst
Actoren	➤ voor recreatie-ondernemers zijn 'arrangementen' niet altijd aantrekkelijk; kost tijd en moeite en opbrengst is onzeker ➤ de meeste agrariërs willen inzetten op verbredingsactiviteiten of doen dat al ➤ Den Ham en Vriezenveen: samenwerking kan beter, afstemming aanbod voor toerist ➤ Twentse Hooilanden hoopt op meer (financiële) steun van Twents Bureau voor Toerisme, VVV Twenterand en gemeente Twenterand
Beheer	➤ 'knooperven' bieden modern 'naoberschap' en nieuw cultuurhistorisch erfgoed ➤ aanleggen nieuwe landgoederen met openstellingsverplichting ➤ zet in op Groene Diensten, zoals aanleg en onderhoud van singels en lanen
Vraag en aanbod	➤ bij inrichting van het buitengebied inzetten op authenticiteit en cultuurhistorie ➤ zet in op cultuurhistorie in combinatie met rust- en informatiepunten, denk ook aan digitale informatiezuilen ➤ 'knooperven': modern 'naoberschap' en nieuw cultuurhistorisch erfgoed ➤ Vrijkomende Agrarische Verbouwing: mogelijkheid voor 'knooperven' ➤ Verblijfsrecreatie wordt beter georganiseerd dan dagrecreatie ➤ De gezamenlijke promotie door recreatie-ondernemers kan nog beter, eventueel in samenwerking met verenigingen uit naburige gemeenten ➤ Kassa is massa: kunnen nieuwe doelgroepen recreanten worden aangetrokken? ➤ momenteel komen veel (actieve) senioren en gezinnen met jonge kinderen op vakantie

Tabel 3. Opsomming uitkomsten interviews

3.3. Recreatie en Toerisme en het buitengebied

Recreatiemotieven kunnen gebruikt worden om bepaalde belevingssferen in het buitengebied te creëren. Daarvoor moeten ontwerpcriteria opgesteld worden. Het spreekt voor zich dat deze ontwerpcriteria moeten aansluiten bij de gewenste kwaliteiten (Alterra, 2008, rapport 1692, Recreatiemotieven en belevingssferen in een recreatief landschap). Het buitengebied krijgt steeds meer de betekenis van vrijetijdslandschap. Bos en 'historisch platteland' worden hooggewaardeerd blijkt uit de gegevens van de website www.daarmoetikzijn.nl.

Om antwoord te kunnen geven op de vraag hoe het landschap aantrekkelijk kan worden gemaakt is een waarderingstabel opgesteld (zie tabel 4). Daarbij wordt rekening gehouden met de verschillende recreatiemotieven en functies. Naast een analyse van het landschap en het in kaart brengen van de voornaamste kwaliteiten en knelpunten is gekeken naar belevingssferen. De tabel geeft inzicht in de belevingssferen en maakt duidelijk welke landschappen voor de gemeente Twenterand de smaakmakers zijn. Op basis van de gemiddelde voorkeur voor landschapkenmerken en aanvullende eigenschappen als bezienswaardigheden en storende elementen is een waardering gegeven aan elk. De waardering geldt als indicatie voor het deelgebied. Deze waarderingen zijn gebaseerd op Alterra-rapport, 2197, "Vijf jaar daarmoetikzijn" uit 2011.

Kwaliteiten	Knelpunten	Waardering
Kampen-essenlandschap ++		
- Geologische kenmerkende en gave terreinvormen - Kleinschalig agrarisch gebied met singels, hagen, bosjes - Veel cultuurhistorie: oude boerderijen, - Natuur (Eerderbroek, Linde) - Aansluiting op gemeente Ommen en Hellendoorn - Recreatieve gebruikswaarde	- Ruimtelijke ontwikkeling bij Den Ham. (zicht) - Ontwikkelingen in de landbouw - N341 (drukke hoofdweg)	Door de kleinschaligheid, reliëf, afwisseling in open en besloten, de aanwezige cultuurhistorische elementen en fiets- en wandelmogelijkheden behoort dit deelgebied tot het ideale recreatieve landschap. Het kent een hoge waardering.
Broekontginnings-landschap +		
- Aanwezige essen - Natuur (weidevogels)	- Rationele structuur en verkaveling - Intensieve landbouw	'Grootschalig' agrarisch gebied wordt lager gewaardeerd.
Kleinschalig jong ontginningslandschap +/-		
Kleinschaligheid	- Vervlakking en aantasting agrarisch karakter - N341, spoorlijn - Duidelijk scheiding nr. oost	Een gebied dat beïnvloed wordt door diverse storende elementen.
Mageleresch ++		
- Reliëf, kop stuwwal - Zicht(lijnen) - Toegankelijk	N341 (storend)	Een markante aantrekkelijke es op kop van een stuwwal.
Bos, Zandstuve ++		
- Reliëf - Natuurwaarde - Recreatieve gebruikswaarde	- Gelegen tussen N341 en N751 en Vroomshoop - Oppervlakte (druk)	Bos en reliëf wordt hooggewaardeerd.
Jong ontginningslandschap +/-		
- Open agrarisch gebied - Recreatieve potentie - Zandpaden	- Toegankelijkheid - Ruimtelijke plannen - Vroomshoop (zicht, geluid)	Een agrarisch gebied met aansluiting op de Zandstuve, Veeneleiding, Linde en Daarleresch.

Tabel 4. Waardering Landschap. Schaal waardering is Zeer hoog (++), Hoog (+), Matig (+,-), Laag (-) of Zeer Laag (-,-)

3.4. SWOT analyse

Op basis van de gebiedsanalyse, bestaande beleidsstukken en interviews zijn onderstaande sterkten, zwakten, kansen en bedreigingen in een tabel verwerkt. Het geeft inzicht in de mogelijkheden om de groene ambitie te realiseren. Ter vergelijking is de SWOT-analyse van het toeristisch beleidsplan 2004 – 2010 geraadpleegd.

Sterkten	Zwakten
- Divers en gevarieerde landelijke omgeving (11 deellandschappen) - Landschappelijke kwaliteit (aanwezige abiotiek, natuurwaarden en cultuurhistorie) - R&T functies en mogelijkheden (paardrijden, fiets- en wandelnetwerken, musea e.d.) - Aansluiting bij gemeente Ommen en Hellendoorn (toeristische trekpleisters) - Ondernemerschap van sector R&T (veel initiatief, Twentse Hooilanden)	- Er is geen visie voor het landelijk gebied - Kernen zijn eerder concurrerend i.p.v. complementair elkaar te versterken. - Wensen en belangen zijn onvoldoende bekend m.b.t. het landschap - Heldere rol gemeente Twenterand voor sector R&T. (transparant en profilering) - Beperkt aanbod van voorzieningen en mogelijkheden voor dagrecreatie - Demografische ontwikkelingen (leefbaarheid) - Sterke scheiding tussen het zand en veengebied
Kansen	Bedreigingen
- Inzet van R&T om tot kwaliteitsverbetering te komen van het landschap (economische drager, leefbaarheid) - Inzet beleid is 'mooi Twenterand' - Koppelen van agrarisch gebruik aan activiteiten en voorzieningen voor recreatie en toerisme (verbreding) - Samenwerking met omliggende gemeenten (mogelijkheden, gebiedspromotie e.d) - Recreatieve potenties in Twenterand (aanwezigheid van zand- en veengebieden) - Ontwikkelingen in de landbouw (vrijkomende gronden en gebouwen)	- Ruimtelijke ontwikkelingen (verrommeling, nivellering en vervlakking van het buitengebied) (Huidige) economische ontwikkelingen (groei blijft achter, voorzieningenniveau staat onder druk) - Bezuinigingen op subsidies en budgetten voor het landschap - Concurrentie van andere regio's en omliggende gemeenten - Leefbaarheid platteland verandert

Tabel 5. SWOT

3.5 Enquêtevragen

Hieronder volgt een aanbeveling voor enquêtevragen. Aangeraden wordt deze uit te zetten bij alle ondernemers in de vrijetijdsector van gemeente Twenterand. Denk aan aanbieders van verblijfsaccomodatie, activiteiten en horeca-ondernemers. Voor de gemeente Twenterand is het immers van belang om de wensen en belangen vertegenwoordigd te zien in de Visie voor het buitengebied. De enquête is ook volledig uitgewerkt bijgevoegd. Zie Appendix B.

1. Wat zijn u drie favoriete plekken in de gemeente Twenterand? (3 invoervelden)
2. Wat bevalt u het beste aan Den Ham en omgeving? (open vraag, max.50 tekens)
3. A. Waarvoor komen dagjesmensen naar gemeente Twenterand? (meerkeuze)
B. Waarvoor komen verblijfsrecreanten naar gemeente Twenterand? (meerkeuze)
4. Is het aanbod aan recreatiemogelijkheden in de gemeente Twenterand voldoende? (ja/nee)
5. Wat draagt bij aan een versterking van de sector Recreatie & Toerisme in de gemeente Twenterand? (3 invoervelden)
6. Hebben de ruimtelijke ontwikkelingen rondom Den Ham effect op de sector Recreatie & Toerisme? (ja/nee)

7. Beoordeel de kwaliteit van de volgende onderwerpen voor de sector Recreatie & Toerisme rondom Den Ham? (10 onderwerpen beoordelen op kwaliteit van 'onvoldoende' tot 'goed')
8. Hoe kan cultuurhistorie bijdragen aan de versterking van de sector Recreatie & Toerisme voor Den Ham en omgeving? (3 invoervelden)
9. Hoe belangrijk is het landschap voor de recreant? (meerkeuze)
10. Beoordeel het belang van een landschappelijk-recreatieve verbinding tussen Den Ham en omgeving en de veengebieden voor..? (4 sectoren, beoordeling van 'zeer belangrijk' tot 'niet belangrijk')

3.6 Aanbevelingen

Cultuurhistorie als drager

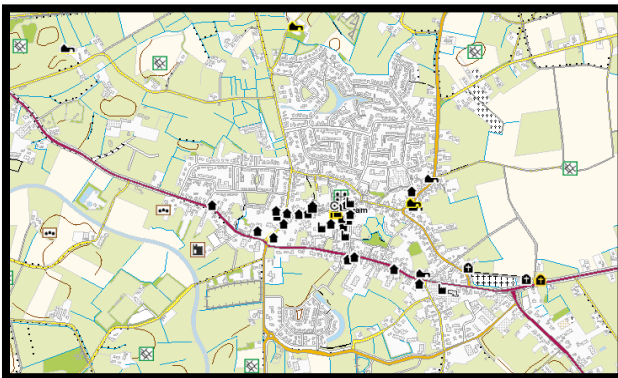
Binnen de gebiedsanalyse en interviews is naar voren gekomen dat cultuurhistorie een belangrijke peiler is voor de hoge belevingswaarde van vooral het kampen en essenlandschap rondom Den Ham. De gemeente Twenterand en de sector R & T zien cultuurhistorie als drager om Recreatie en Toerisme en landschap te versterken. De wens die uit de interviews naar voren is gekomen is om meer in te zetten op cultuurhistorie. Als voorbeelden worden genoemd de karakteristieke hoeves met kookhuisjes en hooibergen. Informatieborden en eventueel elektronische zuilen kunnen informatie geven over het cultuurhistorisch landschap. Een volgende vraag is hoe cultuurhistorie effectueert dat recreanten Den Ham bezoeken en zorgen voor extra inkomsten.

Analyse van de cultuurhistorie bij en rondom Den Ham:

- Kampen en essenlandschap is redelijk onaangetast gebleven. Het kent een gevarieerde opbouw met 'oude' hoeven, kleine essen, weg en kavelbeplantingen. Meest uitgesproken voorbeeld van oud hoevenlandschap vormt het zuidelijk deel van het Eerder Achterbroek ten noordwesten van Den Ham. Herstel en versterking van cultuurhistorische waarden is nodig om effecten van verrommeling en schaalvergroting in de landbouw tegen te gaan. Belangrijk is om te bepalen welke (landschaps)elementen hiervoor in aanmerking komen.
- Het jonge ontginningslandschap in het oostelijk deel kent vooral een rechtlijnige verkavelingsstructuur als gevolg van de eenzijdige gebruiksmogelijkheden.
- Ruilverkavelingen vanaf de jaren 30 hebben ervoor gezorgd dat de gebieden ten zuiden van Den Ham en bij Vroomshoop in aanzien behoorlijk zijn veranderd.
- Driehoekige brink van Den Ham is nog steeds het centrum van het dorp. Vroomshoop heeft zich uiteindelijk stormachtig ontwikkeld en centrumfunctie van Den Ham overgenomen. Door uitbreiding van Den Ham is de Brink wat meer geïsoleerd komen te liggen en de N341 leidt passanten langs het dorp. Zie figuur 5 uitsnede van de Topografische Militaire kaart 1909.
- Oud kransesdorp Magele is nog steeds goed te herkennen.
- Langs de wegen naar en rondom de Brink, de oude kern van Den Ham, staan veel monumentale panden. (Zie figuur 6 kaartje van Kich) In Den Ham hebben veel ambachtslieden gewoond.
- Grote veranderingen voor Den Ham zijn van na 1940. Tot die tijd werd de ruimtelijke structuur bepaald door een kleine brink met daarvan uitwaaiende wegen. De structuur is daarvan bewaard gebleven. Infrastructurele aanpassingen hebben de accenten verlegd.
- Verbeterde detailontwatering na WO II hebben geleid tot verdwijnen van wijken uit de veenkoloniale tijd. Fortwijk, grenzend aan het onderzoeksgebied is nu slechts een naam van een weg dat hier nog naar verwijst.

Figuur 5. Uitsnede Top. Mil kaart 1909, kadaster krt nr 322, gele ster is de Brink (Bron watwaswaar.nl)

Figuur 6. Uitsnede van de kaart van KICH met daarop aangegeven de aanwezige cultuurhistorie. (Bron www.kich.nl)

Het lijkt voor zich te spreken dat een aantrekkelijke recreatieve cultuurhistorische route met aansprekende informatie en bezienswaardigheden bijdraagt aan groei en kwaliteitsverbetering. Een aanbeveling voor de gemeente Twenterand is om met de betrokken partijen te bepalen hoe recreanten gebruik makend van de oude structuur naar Den Ham worden geleid en welke cultuurhistorische elementen hiervoor een meerwaarde hebben.

Den Ham wordt ook genoemd als een dorp voor culturele activiteiten. De Brink wordt nog steeds gebruikt als decor. Uit de interviews is gebleken dat een verhoogd aanbod en betere spreiding met accent op het hoogseizoen er voor zorgt dat Den Ham het hele jaar door een 'historisch en cultureel schouwspel' is. Een enquête is bruikbaar om te inventariseren hoe cultuurhistorie samen met Recreatie en Toerisme kan bijdragen aan een vitaal mooi Den Ham.

Voorzieningen

In het buitengebied zijn inmiddels officiële rustplaatsen ingericht. De recreatieondernemers spreken de wens uit dat de gemeente daarnaast meer bankjes en tafels realiseert.

Activiteitenaanbod

Den Ham is een aantrekkelijk dorp voor toeristen om te bezoeken. Het aanbod van terrassen, vermaak voor kinderen, restaurants en winkels is echter te beperkt. Daarnaast zouden meer (op toeristen afgestemde) evenementen in de zomer periode welkom zijn. De VVV zou een actievere rol voor de toerist kunnen vervullen door (nieuwe) activiteiten op hen af te stemmen.

Samenwerking

Qua rol van de gemeente ziet de sector R&T graag een actievere overheid. Een nieuw beleidsplan en frequente afstemming tussen beleidsambtenaren en ondernemers is gewenst. Daarnaast hebben de recreatie-ondernemers behoefte aan (financiële) ondersteuning van de vereniging Twentse Hooilanden. Vooral het bezoeken van beurzen is een waardevolle maar ook kostbare activiteit. De samenwerking met de VVV Twenterand is in het verleden moeizaam geweest. Er zijn aanknopingspunten, maar samenwerking zal niet van de een op de andere dag soepel gaan verlopen. Recreatieondernemers voelen weinig binding met VVV Twenterand en ervaren het als oneerlijk dat alle financiële middelen van de gemeente daarheen stromen. Bij een actievere rol van de gemeente kan worden gedacht aan: 1)afstemming met ondernemers in de sector 2) actief communiceren over de inzet van toeristenbelasting in het gebied 3) samenwerking met gemeente Hellendoorn om de verbinding zand-veen tot stand te brengen 4) inzetten op communicatie over en weer tussen de kernen in de gemeente. Het uitzetten van een enquête door de gemeente kan doorvragen op de wensen die vanuit de sector R&T aan de gemeente worden gesteld.

Andere doelgroepen

De ondernemers rond de Zandstuve willen graag andere doelgroepen trekken dan de actieve senioren en gezinnen met jonge kinderen. Om het gehele jaar door bezoekers te trekken zouden slecht weer voorzieningen gewenst zijn. Denk aan wellness-, sport- en zwemactiviteiten.

Suggesties inrichting buitengebied

Uit de interviews komen ideeën om het buitengebied in de toekomst in te richten en vrijkomende agrarische bebouwing op te vangen; denk aan knoopperv en landgoederen. Groene Diensten zijn voor de recreatie-ondernemers een welkome aanvulling op hun werkzaamheden. Zo wordt het landschap onderhouden, dragen zij er zelf aan bij en kunnen ze extra inkomsten genereren.

Uit de analyse in § 3.3 blijkt dat de landschapstypen 1) kampen- en essen 2) Mageleresch en 3) bos + zandverstuiving het hoogst gewaardeerd worden. Bij het creëren van belevingssferen in het buitengebied kunnen publieke en private partijen daar rekening mee houden. “Historisch platteland” kan in de afwegingen voor ontwerpcriteria ook meegenomen worden.

Verbinding zand en veen

De verbinding zand en veen wordt niet of nauwelijks ervaren. Zowel de inwoner als de toerist trekt meer naar Salland en het Vechtdal. Een enkele wandelaar zal ook in het veen gaan wandelen en het veenmuseum bezoeken. Dit onderwerp is nader onderzocht en heeft geleid tot een voorstel dat is uitgewerkt in deel IV van dit rapport.

Deel IV : Uitvoeringsvoorstel: overgang Zand naar Veen

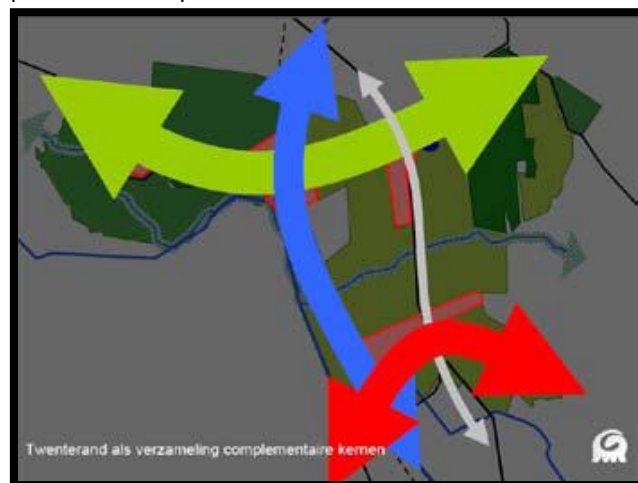
Een sterkere wisselwerking tussen het zandgebied en veengebied kan de gemeente Twenterand helpen het toeristisch product sterker in de markt te zetten en uiteindelijk een hogere besteding en verblijfsduur te realiseren.

Deel II tracht de volgende onderzoeksvragen te beantwoorden:

- A. Waarom komt de verbinding van zand naar veen niet tot stand?
- B. Kan een fietstoerist rondom Den Ham een makkelijke en mooie dagroute maken zowel door zand als veen?

4.1 Ruimtelijke analyse

De huidige groene as, zoals ingetekend in de Structuurvisie van de gemeente Twenterand is nader bekeken. Zie figuur 7. Een bezoek ter plaatse leert dat het overganglandschap vanaf Den Ham tot Geerdijk en tot aan kanaal Almelo - De Haandrik vrij aantrekkelijk is om in te fietsen. Vanaf hier belandt de fietser in het grootschalig landbouwontwikkelingsgebied (LOG) Fortwijk, een gebied dat weinig uitnodigt om te verkennen. Dat komt bijvoorbeeld door de N36 maar ook de aanwezigheid van verstedelijkt gebied (Vroomshoop). In Vroomshoop gaan mensen graag winkelen, maar het is niet de plek waar fietsers die van het landschap willen genieten doorheen trekken. Daarbij speelt dat recreanten en toeristen rondom Den Ham meer georiënteerd zijn op gebieden naar het westen en het noorden, zo blijkt uit de interviews. De kleinschalige agrarische gebieden en de bossen van de gemeente Ommen oefenen een grote aantrekkingskracht uit. Bovendien sluit het voorzieningen niveau (terrasjes, restaurants, winkels) in Ommen beter aan op de behoefte van toeristen, bijvoorbeeld als gezellige plek om te ontspannen.

Ambities: de blauwe as, tussen Vecht en de kanalen van Twente, als recreatie- en beroepsvaart en natte natuur, de groene as, agrarischrecreatief gebied tussen IJssel en Hoogveen, als dag- en verblijfsrecreatie, de oranje as, invloedsgebied Twente, als 'stedelijk' gebied: wonen en werken en tot slot de rode as, N36 als economische ader tussen Twente en Vecht. Voorgesteld wordt om de aanwezige assen te gebruiken om het in de luwte gelegen landelijke en niet-stadse Twenterand meer in te zetten en daarmee de centrale ligging in Twente extra te benadrukken. (citaat Structuurvisie 2011)

Figuur 7. Ambities gemeente Twenterand, (Bron Structuurvisie 2011)

Foto 3. **Geerdijk ligt aan het kanaal Almelo – Haandrik** (Foto M. Ruijs)

Vanaf de het kanaal Almelo – Haandrik begint op de hoogte van Vroomshoop het ‘jong hoogveenontginningslandschap’. Langs de drukke weg met gescheiden fietspaden richting Westerhaar-Vriezenveenswijk (de Tonnendijk) heeft de gemeente gekozen om de groene as te plannen. In de omgevingsvisie provincie Overijssel wordt gesproken over schoonheid van de moderne landbouw voor gronden die grenzen aan deze weg. Daarboven en daaronder liggen LOG Fortwijk en Kalkwijk. De praktijk wijst uit dat dit grootschalige productielandschap op relatief een kleine groep recreanten aantrekkingskracht uitoefent (onderbouwd door de bevindingen uit de interviews). Daarmee kan worden gesteld dat de ambitie van de gemeente Twenterand die gekoppeld is aan de Groene As moeilijk of helemaal niet haalbaar is. Hiermee is aangetoond waarom de recreatieve verbinding van zand naar veen niet tot stand komt.

Foto 4. **LOG Fortwijk** (M. Ruijs)

4.2 Uitvoeringsvoorstel

Hoe zit het met de gebieden ten zuiden en zuidwesten van Vroomshoop? Op de Linderflier na vallen deze in de gemeente Hellendoorn.

In het LOP ziet de gemeente Twenterand mogelijkheden bij de Zandstuve Linderveld om ruimte om te vormen voor recreatieve initiatieven die bijdragen aan de ontwikkeling van landschappelijke kwaliteit. (zie figuur 8, kaart uitvoeringsvoorstel legendanr. 1) De Linderflier betreft het jong ontginningslandschap ten zuiden van de Zandstuve. (zie figuur 8, kaart legenda nr. 6) Van hieruit kan men via N751 en Vroomshoop, startpunt de Linderflier (foto's 5 t/m 7 en kaart legenda nr.4) het Overijssels kanaal passeren en uitkomen bij de geologisch kenmerkende en gave Daarleresch, een stuwwal die zorgt voor de stagnatie van het water waardoor de veenlandschappen zijn ontstaan. (Zie foto 8 en figuur 8 kaart legenda nr.3) Het reliëf, de bosjes en oude hoeven doen meer denken aan de omgeving van het kleinschalige agrarische gebied bij Den Ham. Dit gebied kan

worden ingedeeld bij het kampen – essenlandschap, het landschap dat bij Den Ham zo gewaardeerd wordt. De omgevingsvisie provincie Overijssel kwalificeert het buitengebied tussen Daarle en Daarlerveen als 'mixlandschap met landbouw, natuur, water en wonen als goede burens', veelzijdige gebruiksruimte.

Van hier:

Foto 5. Linderflier richting de Zandstuve (Foto M. Ruijs)

Via:

Foto 6. Verbinding met Daarleresch (Foto M. Ruijs)

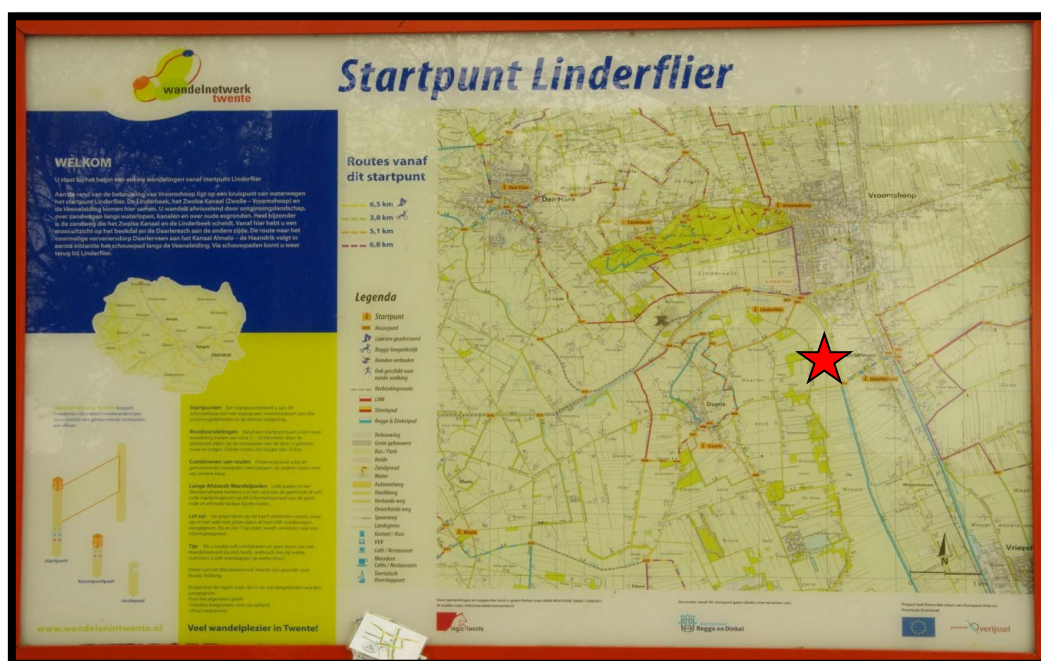

Foto 7. Startpunt Linderflier = rode ster (aansluiting op fiets, wandelnetwerken, kano-opstappunt)

Naar:

Foto 8. Daarleresch (Foto M. Ruijs)

Dit gebied, deze stuwwal strekt zich van de 15.5m hoge Daarleresch naar het zuiden richting Wierden. De Veeneleiding loopt parallel hieraan. Het water vormt hier derhalve zowel de scheidslijn als de verbindingslijn tussen de zand- en veengebieden.

Via dit gebied wordt het voor de recreant landschappelijke minder aantrekkelijke LOG Kalkwijk omzeild en kan aansluiting gezocht worden bij de landschappelijke eenheid 'Het Veenschap' (figuur 8, kaart legenda nr. 8) Het gaat om uniek oud hoogveenontginningslandschap waarbij wat landschapsontwikkeling betreft het accent ligt op kleinschalige landschapsstructuur. (Zie foto 9)

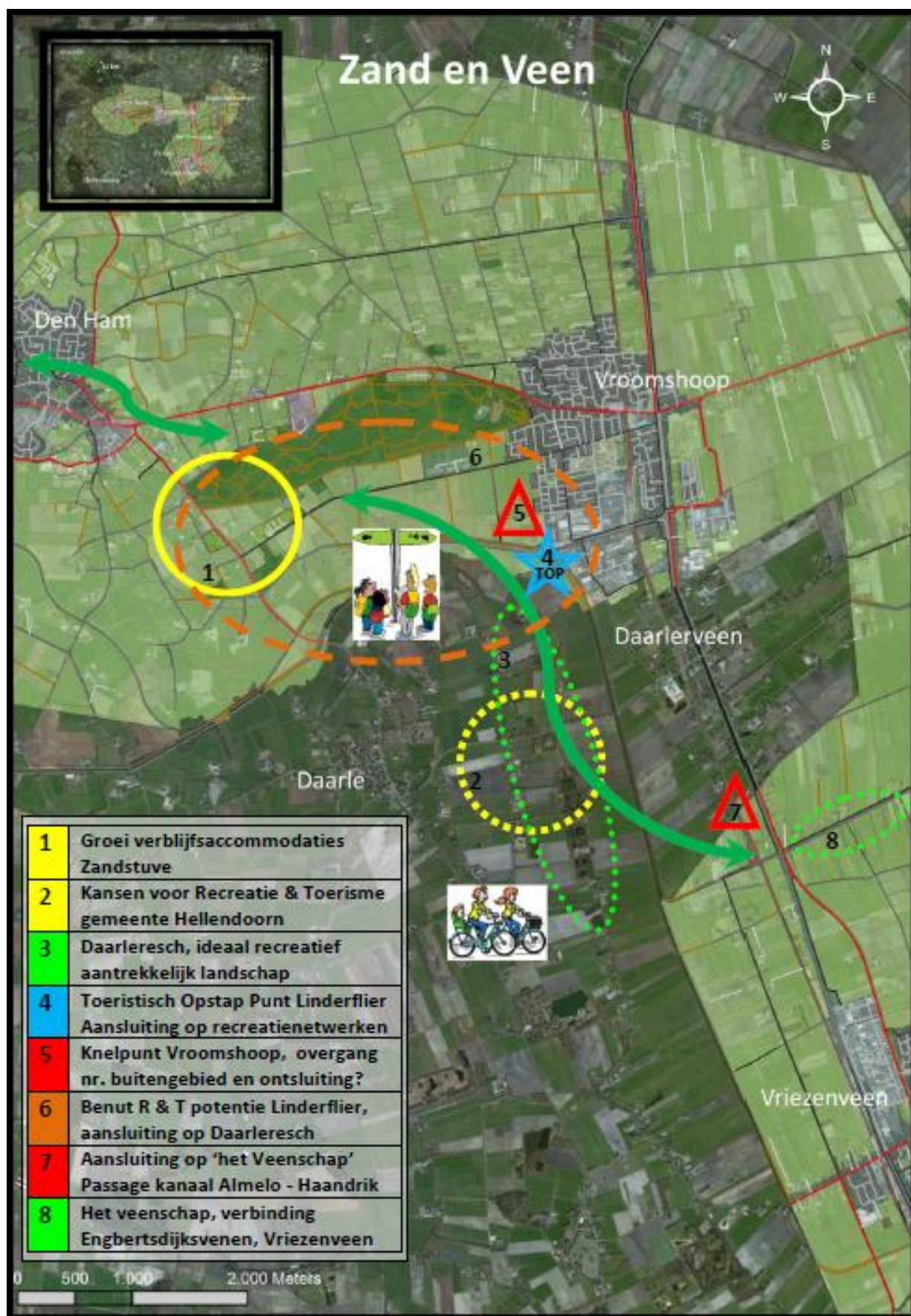
Dit gebied is de verbinding met Engbertsdijkswenen en via de hieraan gelegen schottenweg kunnen fietsers, wandelaars dit prachtige natuurgebied en het veenmuseum bereiken. Vriezenveen en Westerhaar-Vriesenveensewijk liggen op korte afstand van dit landschap.

Foto 9. **Veenschap, vanaf kanaal Almelo – Haandrik richting oosten.** (Foto M. Ruijs)

De kansen en knelpunten (Figuur 8: legenda nrs. 5 en 7) zijn weergegeven op kaart. Het maakt duidelijk waarom een groene as deels lopend over de gemeente Hellendoorn meer mogelijkheden voor ontwikkeling van recreatie en toerisme met zich meebrengt. Gemeentegrenzen zijn voor recreanten niet interessant. Gemeente Hellendoorn is onderdeel van het reconstructiegebied Salland – Twente (2004). Ook hier geldt dat er gestreefd wordt naar kwaliteitsverbetering en uitbreiding van toeristisch-recreatieve bedrijven als belangrijke economische peiler in het landelijk gebied. Toegankelijk en aantrekkelijkheid van het landelijk gebied voor extensieve recreatie moet verbeterd en uitgebreid worden. Belangrijk daarbij zijn het verbeteren van de verbindingen tussen stad, dorp en land, het verbeteren van routenetwerken, het benutten van het cultuurhistorisch erfgoed, en het aanbrengen van samenhang in recreatief-toeristische producten. Dit vereist samenwerking.

Wat betreft het water geldt dat beken en weteringen meer natuurlijk en (beek)dalbreed moeten worden ingericht. Deze inrichting betekent een (her)inrichting van het hele oorspronkelijke natuurlijke beekdal voor water in combinatie met andere functies, bijvoorbeeld natuur, recreatie, toerisme en landbouw. Daarmee herstelt het oorspronkelijke natuurlijke karakter en verbetert de kwaliteit van het landschap. In het Bestemmingsplan buitengebied van de gemeente Hellendoorn (2009) wordt gesproken over zoekzones voor de toeristisch-recreatieve functies. Dit zijn zones met hoge natuur- en landschapskwaliteiten en van hoge cultuurhistorische betekenis. Het gebied Daarleresch tot aan de Tolplas, een plas gelegen in de lengterichting van het Veenschap is aangewezen als zoekzone. Daarnaast wordt vermeld dat het kleinschalig agrarisch gebied met escomplexen bewaard moet blijven. Hiermee is duidelijk dat dit gebied goed aansluit bij de wensen van recreanten en doelstellingen van de gemeente Twenterand. Het is wederkerig, ook de gemeente Hellendoorn heeft er baat bij en wordt gesteund bij de gewenste kwaliteitsverbetering en uitbreiding van de sector recreatie en toerisme (zie figuur 8 kaart legenda nr. 2).

Figuur 8. **Groene As** (Bron GIS: CBS-2006, Topkaart, Wegenkaart, Bings Maps Aerial)

Conclusie

In de Beleidsnota Recreatie en Toerisme gemeente Twenterand 2004-2010 wordt de wens geuit dat de kernen in Twenterand zich onderscheidend ontwikkelen. De inzet is duidelijk: elke kern heeft haar eigen kwaliteiten. Echter het ontbreekt in de praktijk aan binding tussen de kernen in het zand en in het veen. Uit de interviews blijkt dat de samenwerking ontbreekt tussen vrijetijdsondernemers rondom Den Ham met de rest van de gemeente. Er wordt in dit verband ook wel gekeken naar de rol van de gemeente en van de VVV Twenterand. Het lijkt erop dat deze situatie er mede debet aan is dat ook toeristen zeer weinig bewegen tussen de verschillende delen van het buitengebied in de gemeente. Dat is opmerkelijk, want in feite kent de toerist geen grenzen tussen zand en veen en ook niet tussen gemeenten. In het onderdeel 'Aanbevelingen' van dit rapport worden aanknopingspunten gegeven voor een versterking van de sector R&T in relatie tot het buitengebied. De opzet voor de enquêtevragen geeft een voorzet om de mogelijkheden en wensen uit de sector verder te verkennen. Daarnaast is het aan te bevelen een praktische verbinding te leggen voor de fietstoerist. Het knooppuntennetwerk doet hiertoe een aanzet. Het uitvoeringsvoorstel leert dat een verbeterde route loopt vanaf de Zandstuve via de buurgemeente Hellendoorn en vervolgens via het Veenschap naar Engbertsdijkerven. Het verdient aanbeveling deze route een naam te geven en in samenwerking met vrijetijds- en horecaondernemers te promoten. Wellicht betekent dat het begin van een sterkere binding tussen zand en veen, zowel vanuit recreatief als sociaal-economisch perspectief.

Bronvermelding

Literatuur

Assendorp, D. (2010), Reader Geologie. Velp, Hogeschool Van Hall Larenstein

Berendsen, H.J.A. (2008), Landschappelijk Nederland. Assen, Uitgeverij Van Gorcum.

Document Kich, gemeente Den Ham, Zwolle 1988, Het Oversticht

Stiboka (1979), Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Wageningen Stichting voor bodemkartering.

Goosen, C.M. (2008), Recreatiemotieven en belevingssferen in een recreatief landschap, Alterra-rapport 1692, ISSN 1566-7197

Goosen, C.M. (2009), Smaakmakers voor landschappen op basis van recreatiemotieven, Alterra-rapport 1932, ISSN 1566-7197

Goosen, C.M. (2011), Vijf jaar daarmee bezig, Alterra-rapport 2197, ISSN 1566-7197

Beleidsdocumenten:

Bedrijventerreinvisie gemeente Twenterand 2010

Bestemmingsplan Den Ham, partiële herziening voorschriften, gemeente Twenterand 2011

Landschapsontwikkelingsplan Noordoost Twente en Twenterand, gemeentelijke uitwerking: gemeente Twenterand 2008

Omgevingsvisie Overijssel, Provincie Overijssel, juli 2009

Provinciaal Meerjarenprogramma, uitvoeringsprogramma voor het landelijk gebied 2006

Structuurvisie Zuidrand Den Ham, gemeente Twenterand 2010

Structuurvisie Twenterand, gemeente Twenterand 2011

Twente Toerisme Monitor, rapportage gemeente Twenterand 2009

Visie landbouwonwikkelingsgebied Daarlerveen, gemeente Hellendoorn 2008

Bestemmingsplan buitengebied gemeente Hellendoorn 2009

Geraadpleegde websites:

www.AHN.nl

www.dinoloket.nl

www.KICH.nl

www.watwaswaar.nl

www.daarmoetikzijn.nl

www.regiotwente.nl

www.leaderwesttwente.nl

www.landschapoverijssel.nl

Appendix A – Interview verslagen

Interview-verslag - Donderdag 5 april 2012 – gemeente Twenterand

Aanwezig: Marijn Hofstee - gemeente Twenterand
Sonja van Heek – gemeente Twenterand
Marcel Ruijs – Van Hall- Larenstein
Gerard Kamperman –Van Hall Larenstein

Doel: afstemming van de Startnotitie en de interview vragen met gebiedspartijen in de gemeente

Opening

Marijn Hofstee is senior beleidsmedewerker ruimtelijke zaken bij gemeente Twenterand en houdt zich ook bezig met de onderwerpen Recreatie en toerisme.

Marcel en Gerard geven een toelichting op de aanleiding van het gesprek: Gemeente Twenterand wil graag weten hoe ze met draagvlak een invulling kan geven aan de inrichting van het landelijk gebied. Gevraagd wordt kwalitatief en kwantitatief onderzoek te doen zodat bijgedragen wordt aan uiteindelijk een actualisatie van het Bestemmingsplan Buitengebied.

Interviews

De interviews hebben als doel er achter te komen wat de wensen zijn van de vrije-tijdsondernemers in het gebied rondom Den Ham met betrekking tot de inrichting van het landelijk gebied. Waar is draagvlak voor aanwezig en waarvoor niet? De kern is: maak duidelijk wat er leeft in het gebied en wat wordt verwacht vanuit het gebied.

Besproken wordt dat wij als duidelijk de rol van student aannemen die onderzoek doet in het gebied. Daarbij is het de kunst vragen zo objectief mogelijk te stellen.

Belangrijk is ook te benoemen wat het onderzoeksgebied is, waarover hebben we het als we spreken over “rondom Den Ham”? We definiëren: het gaat om het buitengebied rondom Den Ham tot aan de gemeentegrenzen in het noorden, westen en zuiden. *Extra toevoeging door Marcel/Gerard: Naar het oosten gaat het gebied tot 2,5 kilometer vanaf Den Ham (ongeveer tot aan de Oudelaarsweg), maar het gebied van de Zandstuve wordt wel helemaal meegerekend.*

De vraag of het onderzoeksgebied meer bij naburige gemeenten past beantwoordt Mw. Van Heek bevestigend (bijvoorbeeld qua landschap en de mentaliteit van de bewoners).

Startnotitie

Mw. Van Heek geeft aan dat we goed moeten bepalen welk producten wij lopende het project zullen realiseren.

Benoemen van Interview vragen en reactie van gemeente Twenterand

1. Denkt u dat de ruimtelijke inrichting van Den Ham belangrijk is voor de kracht van de Recreatieve sector rondom Den Ham?

De vraag kan beter anders worden gesteld: **“waarom komen de mensen recreëren rondom Den Ham?”** Stilte en ruimte worden meer verwacht bij andere onderdelen van Twenterand. Gezelligheid en gemoedelijkheid worden meer geassocieerd met Den Ham en omgeving. Een aanvullende vraag die kan worden gesteld is **“hoe belangrijk is de kwaliteit van het landschap voor de recreant?”**.

2. Zoekt de gemeente actief contact met externe partijen (ondernemers/burgers/VVV) voor wat betreft de inrichting van het landelijke gebied en zo ja met wie?

Wellicht is goed de vraag aan ondernemers voor te leggen en iets anders te formuleren: **“Hoe kun je samen met de gemeente vorm geven aan de inrichting van het landelijk gebied?”**. Het zou een wens zijn van de gemeente om faciliterend te zijn en niet alleen de kar te moeten trekken.

- 3- Denkt u dat de wensen van belangengroepen bij de inrichting van Den Ham al zijn af te leiden uit eerdere onderzoeken of beleidsdocumenten?

Mw. Hofstee deelt mede dat er nu een Nota recreatie en toerisme is die momenteel geactualiseerd wordt. Mw. Hofstee stuurt de Nota door die er nu ligt. De uitgangspunten zullen gehandhaafd blijven en er zal voornamelijk op de uitvoeringspunten worden geconcentreerd, in samenwerking met ondernemers en VVV. Het Twents bureau voor toerisme zal ook een belangrijke rol krijgen. Het VVV is gekoppeld aan de gemeente en richt zich op lokale activiteiten. Vraag aan de VVV hoe zij hun positie zien en hoe zij zich verhouden tot het Twents Bureau voor Toerisme (regionaal gericht). Debbie Stevens is de beleidsmedewerker Recreatie en Toerisme.

- 4- Bent u op de hoogte van het project Regge-vallei? Welke gevolgen heeft dit project volgens u op het gebied van Recreatie / Ruimtelijke Ordening

Ja. Meer maar meer algemeen. Er bestaat een samenwerkingsverband “WT4” (West Twente 4). Er wordt onderzocht door deze vier gemeenten of het beter is om gezamenlijk een Recreatie Nota te maken. Momenteel wordt er aan gedacht om gezamenlijk een inventarisatie kaart te maken. Bijvoorbeeld op het gebied van fietsroutes.

- 5- Heeft u wellicht kaarten, tekeningen of beleidsstukken die van pas komen om het onderzoek verder uit te werken?

Bij RO online kun je de Bestemmingsplannen vinden. Mw. Van Heek kan een detail kaart van het onderzoeksgebied aanleveren.

- 6- Welke actoren zijn relevant voor de onderzoeksvraag?

Twents bureau voor toerisme: vanuit de vraag gericht

Wgr-Plus regio: daarvan zijn er 7 van in Nederland; een daarvan is “Regio Twente”. Ze hebben een belangrijke rol in recreatie en toerisme en bijvoorbeeld op het gebied van vervoer. Het kabinet is voornemens om op 1 januari 2013 de Wgr-Plus regio's af te schaffen.

Agrarische ondernemers: Deze partijen kunnen zich bedreigd voelen door nieuwe burgers die er komen wonen en door de sector recreatie en toerisme. Wandelroutes en toeristische attracties zijn vaak niet gewenst door bewoners en ondernemers in het buitengebied.

LTO Noord: Contactpersoon Gerhard Hoff, een connectie van Sonja van Heek

Interviewverslag - Donderdag 5 april 2012 – Boerderijcamping De Regge-Vallei

Aanwezig: Jan Pastink – De Regge Vallei
Hetty Pastink – De Regge Vallei
Marcel Ruijs – Van Hall Larenstein
Gerard Kamperman – Van Hall Larenstein

Doel: beeldvorming van de sector Recreatie en Toerisme in het buitengebied rond Den Ham

Opening

Dhr. en mw. Pastink zijn eigenaar van boerderijcamping De Regge Vallei. De boerderij ligt aan een fietsknooppunten-route van de provincie. Ook wandelpaden lopen langs de camping.

Marcel en Gerard geven een toelichting op de aanleiding van het gesprek: Gemeente Twenterand wil graag weten hoe ze met draagvlak binnen de vrijetijdssector een invulling kan geven aan de inrichting van het landelijk gebied. Gevraagd wordt kwalitatief en kwantitatief onderzoek te doen zodat bijgedragen wordt aan (uiteindelijk) een actualisatie van het Bestemmingsplan Buitengebied. De interviews hebben als doel er achter te komen wat de wensen zijn van de vrije-tijdsondernemers in het gebied rondom Den Ham met betrekking tot de inrichting van het landelijk gebied. Waar is draagvlak voor aanwezig en waarvoor niet? De kern is: maak duidelijk wat er leeft in het gebied en wat wordt verwacht vanuit het gebied.

Inleiding dhr. Pastink

Dhr. Pastink geeft aan dat bij de inrichting van het buitengebied ingezet moet worden op de authenticiteit en de cultuurhistorie. Als recreatieondernemer heeft de Regge Vallei met veel partijen te maken: ze zijn lid van SVR, Vechtdal-marketing, Het Tuinpad, VVV Den Ham en Twentse Hooilanden. Uiteraard is het grootste belang het aan kunnen bieden van een kwalitatief mooi product en daarmee veel klanten aan te trekken: “massa is kassa”.

Tot op heden heeft Vechtdal-marketing en SVR hen het meest opgeleverd. SVR levert via beurzen veel klandizie. Vechtdal-Marketing doet in de ogen van dhr. en mw. Pastink een stuk meer voor de recreatie-ondernemers (via hun website en social media) dan VVV-Den Ham of Twentse Hooilanden. Via ondernemersvereniging het Tuinpad proberen verschillende bedrijven uit Overijssel samen te werken om agrarisch werk en recreatie/toerisme combineren. Via een gezamenlijke website (www.tuinpad.nl) worden arrangementen aangeboden, maar dat blijkt vooralsnog niet goed te werken. Wat betreft het VVV Den Ham: zij hebben bredere belangen en de opzet is qua promotie en reikwijdte beperkt voor recreatie-ondernemers. Twentse Hooilanden probeert zich in te zetten voor de recreatie-ondernemers, echter het resultaat van de gezamenlijke promotie is naar het idee van de familie Pastink niet optimaal.

Vragen

1. *Als de agrarische ondernemers stoppen en er komt bedrijfsruimte beschikbaar, wat moet daar in de toekomst dan mee gebeuren?*

Een mogelijkheid is om “knooperven” te maken. Dhr. Pastink geeft een toelichting op het begrip “knooperf”. Dat gaat over oude boerenerven, waarbij grote intensieve landschuren worden afgebroken en woonhuizen in de vorm van een boerenschuur in de plaats komen. Westervlier, een landgoed, wordt als voorbeeld genoemd waar een knooperf gevormd is. Knooperven leveren een kwaliteitsverbetering, zoals wandelpaden en woonruimte. De grond gaat naar de boeren die hun bedrijf kunnen vergroten. De woonsituatie biedt mogelijkheden voor modern “noaberschap”. De knooperven zelf vormen nieuw cultuurhistorisch erfgoed. Over de beplanting en het onderhoud kunnen afspraken worden gemaakt met de boeren die het land mogen overnemen en/of de nieuwe bewoners van het knooperf.

Een andere mogelijkheid is het aanleggen van nieuwe landgoederen. Daar kunnen bepaalde voorwaarden aan worden verbonden zoals een minimale oppervlakte landbouwgrond dat wordt ingebracht onder de Natuurschoonwet (NSW). Daarbij horen een openstellingsverplichting en eisen aan de inrichting van het landgoed. Voor zover de familie Pastink weet worden nieuwe landgoederen in de buurt nog niet veel gerealiseerd en in gemeente Twenterand helemaal nog niet.

2. *Het buitengebied wordt nu door de agrarische sector onderhouden en vorm gegeven. Hoe gaat dat straks betaald worden en vorm krijgen?*

Zie antwoord onder vraag 1.

3. *Vanwege welke omgevingsaspecten komen Recreanten naar Den Ham?*

Rust, ruimte, fietsen, wandelen. Daarnaast ook cultuurhistorische elementen als ‘Kookhuisjes’, authentieke hooibergen en Sallandse hoeves/boerderijen met rieten dak. De familie Pastink geeft daarbij aan dat Den Ham beter past bij het gebied van de Sallandse Heuvelrug en bij het Vechtdal dan bij het veenkoloniale gebied. De binding met het veenkoloniale gebied wordt niet ervaren, ook niet bij toeristen.

4. Hoe belangrijk is de inrichting en het onderhoud van het Landelijk Gebied?

Heel belangrijk. Er wordt ook wel gebruik gemaakt Groene diensten. Zo heeft de familie Pastink een contract van 21 jaar voor onderhoud (en aanplant) van singels en onderhoud van lanen.

5. Wat zijn de wensen van vrijetijdondernemers om Recreatie en Toerisme in het gebied te versterken?

Benodigd: soepele concepten en duidelijke regelgeving vanuit de overheid.

Suggestie voor onderzoek: hoe belangrijk vinden recreanten en inwoners van de gemeente zelf de cultuurhistorische aspecten?

6. Wilt u dat meer samengewerkt wordt tussen agrarische ondernemers en vrijetijds-ondernemers? Zo ja, kunt u ideeën geven? (voorbeeld: vindt u het erg als er toeristen in de stal komen kijken 1 dag in de week?)

Ja, en er wordt al veel samengewerkt. De arrangementen werken niet altijd prettig. Bijvoorbeeld meekijken bij het melken is geweldig voor de toerist, maar je zit 2 uur te wachten op de fietsers want ze komen nooit op tijd. Het moet simpel en strak georganiseerd zijn en het moet duidelijk zijn wat je ervoor krijgt. Naar het idee van de familie Pastink wordt momenteel verblijfsrecreatie beter georganiseerd dan dagrecreatie.

Dhr. Pastink zit in bestuur van de agrarische natuurvereniging. Ze proberen nu samen met Twentse Hooilanden en de VVV een fietsroute uit te zetten langs moderne agrarische landbouwbedrijven. De boeren willen meedoen voor het imago van de landbouw, niet voor het geld dat er eventueel mee te verdienen is, want het gaat niet over grote bedragen. De route laat verder zien wat er met behulp van Groene diensten gerealiseerd wordt en ook natuuraspecten (bijv. weidevogels) komen aan bod. De bedoeling is de route in augustus van start te laten gaan.

7. Momenteel komen veel senioren zonder kinderen in Den Ham en omgeving. Welke doelgroepen zou u graag aan willen spreken?

Maakt niet uit als het maar rust zoekers en landschapsgenieters zijn.

8. Denkt u dat de ruimtelijke invulling met bedrijventerrein aan de zuidrand Den Ham invloed heeft op de kracht van de Recreatieve sector rondom Den Ham?

Dat is kleinschalig. Alle bedrijven zijn klein en ook de uitbreiding wordt niet als een inbreuk op het landschapsbeeld ervaren. Dit antwoord is dus hetzelfde als dat van dhr. Stolte van het VVV; de familie Pastink gaat ervanuit dat het mooi wordt.

9. Hoe wordt er aangekeken tegen agrariërs die ook in de recreatieve sector actief zijn?

10 jaar geleden werd er vreemd gekeken naar boeren die aan verbreding doen. Nu wordt dat geaccepteerd. Iedereen is nu aan de weg gaan verkopen (ijs, eieren etc.) en is de voordelen gaan inzien. Er zijn wel traditionele boeren; die willen melken, zijn grootschalig en willen verder niks met de recreatieve sector hebben. Maar dat levert geen problemen op.

10. Welke actoren zijn relevant voor de onderzoeksvraag?

Toevoeging Marcel/Gerard: het schema moeten wij nog goed invullen. Alle relevante organisaties die wij nog in ons onderzoek kunnen betrekken zijn zeer welkom!

Interview-verslag - Donderdag 5 april 2012 – VVV Den Ham

Aanwezig: Frank Stolte – VVV Den Ham
Marcel Ruijs – Van Hall- Larenstein
Gerard Kamperman –Van Hall Larenstein

Doel: beeldvorming van de sector Recreatie en Toerisme in het buitengebied rond Den Ham

Opening

Dhr. Stolte is bestuursvoorzitter van VVV Den Ham.

Marcel en Gerard geven een toelichting op de aanleiding van het gesprek: Gemeente Twenterand wil graag weten hoe ze met draagvlak binnen de vrijetijdssector door een invulling kan geven aan de inrichting van het landelijk gebied. Gevraagd wordt kwalitatief en kwantitatief onderzoek te doen zodat bijgedragen wordt aan (uiteindelijk) een actualisatie van het Bestemmingsplan Buitengebied. De interviews hebben als doel er achter te komen wat de wensen zijn van de vrije-tijdsondernemers in het gebied rondom Den Ham met betrekking tot de inrichting van het landelijk gebied. Waar is draagvlak voor aanwezig en waarvoor niet? De kern is: maak duidelijk wat er leeft in het gebied en wat wordt verwacht vanuit het gebied.

Vragen

1. Hoe verhoudt het VVV zich tot het Twents Bureau voor Toerisme (TBT)?

Het VVV is qua activiteiten lokaal gericht en het TBT is regionaal gericht. Gemeente Twenterand (TR) geeft een euro per inwoner subsidie aan het TBT. De VVV krijgt 44.500 euro per jaar aan subsidie. Daarin zit dus een verschil qua financiële mogelijkheden.

TBT ontwikkelt nieuwe projecten, maakt promotie en verbindt de VVV's. Er komt een ambitiedocument waar de strategie is staat om de promotie van Twente vorm te geven. Dat zal worden opgesteld o.l.v. dhr. Rien Lammertink, a.i. directie bestuurder bij TBT.

De activiteiten van de VVV zijn de volgende :

- gastheer voor de gemeente Twenterand
- promotie met gids, site, materialen
- productontwikkelingen zoals arrangementen. Arrangementen kunnen zijn om gebied van historie, cultuur, horeca etc.

Het Marketing Impuls Toerisme Overijssel (MITO) is weer een ander initiatief. Dat is een samenwerking op provinciaal niveau. Het draagt bij aan de marketing van Overijssel als geheel.

2. Voor welke aspecten komen Recreanten naar Den Ham?

Bezoekers kern/centrum van Den Ham: rust, natuur, gastvrijheid.

Bijvoorbeeld camping De Blekkenhorst op steenworp afstand van de kern Den Ham, met 200 stapplaatsen; daar is oog voor klantvriendelijkheid en goede voorzieningen. Bijvoorbeeld 1 wc per stapplaats. Eerste zaterdag in december is er het Historisch Schouwspel waar 15.000 tot 20.000 mensen op af komen. Hammer Brink dagen, Koninginnedagen, Midzomeravond: er zijn heel veel culturele activiteiten.

Omgeving Den Ham: rust, natuur, gastvrijheid en daarnaast de wat actievere zaken als paardrijden, bosbezoek, golf spelen. Wandelen en fietsen.

Bijvoorbeeld de Melody Ranch en Lourenshoeve.

3. *Hoe belangrijk is de inrichting van het Landelijk Gebied?*

Het landschap in het noorden richting Ommen ("kampenlandschap") spreekt erg aan. Meer naar het zuiden heeft minder toerisme plaats.

Eigen inwoners, mensen uit de regio en landelijke bezoekers worden wel apart van elkaar gezien. Dit jaar is een samenwerking met Duitse regio's : in Duitsland ligt er promotiemateriaal klaar over Den Ham e.o. Andersom gebeurt hetzelfde.

4. *Wat moet er gebeuren als de boeren uit het buitengebied willen vertrekken; wat zou u het liefst zien op de plek van vrijkomende agrarische bebouwing?*

Boerencampings worden gemaakt, dat is zeer gewenst vanuit het VVV gezien. Het VVV kan daarbij ondernemers adviseren. Daarnaast mogen de oude gebouwen worden weggehaald en daar mag opnieuw gebouwd worden, onder voorwaarde dat het landschap verbeterd wordt met beplanting.

5. *Wilt u dat meer samengewerkt wordt tussen agrarische ondernemers en vrije tijdsondernemers, en zo ja op welke manier?*

(voorbeeld: vindt u het erg als er toeristen in de stal komen kijken 1 dag in de week?)

Dhr. Stolte ziet geen problemen tussen agrarische en recreatieve ondernemers. Momenteel wordt een arrangement samengesteld, waarbij de toerist kennis kan maken met een boerderij (dieren, melkrobot e.d.) en een verblijf bij een vrije tijdsondernemer wordt gecombineerd.

6. *Momenteel komen veel senioren zonder kinderen in Den Ham en omgeving. Welke doelgroepen zou u graag aan willen spreken?*

Op het moment is het prima dat de doelgroepen senioren en jonge gezinnen met zeer jonge kinderen hier naartoe komen.

7. *Ontwikkelingen met naburige gemeenten, wordt er op samenwerking ingezet?*

(Bijv. met het oog op het project Regge Vallei?)

Ja er wordt een kastelenroute opgezet samen met gemeente Ommen en Hellendoorn? Bij Heino en Eerde is er een kasteel. Een fiets en wandelroute. Van Hellendoorn naar Ommen met tussenstop Den Ham.

8. *Hoe ziet u de verbinding tussen Engbertsdijksveen en Den Ham?*

De landschappen zijn zeer verschillend, maar bezoekers van beide gebieden gaan zeker bij elkaar wandelen.

9. *De bezoekers komen fietsen, wandelen en dorp bezoeken. Welke activiteiten of attracties zouden nog meer aangeboden moeten worden?*

Er vindt al wel meer plaats : Open tuin dagen, een stekjesmarkt, een Bijbelse planten expositie. Verbeterpunt: In Vriezenveen zijn veel musea : verbinding/samenwerking in relatie tot bezoekers aan die musea én aan Den Ham zou wel sterker mogen.

10. *Denkt u dat de ruimtelijke inrichting van de zuidrand Den Ham belangrijk is voor de kracht van de Recreatieve sector rondom Den Ham?*

Op zich is dat een belangrijk gebied. Maar toeristen komen ook uit andere richtingen op Den Ham aan rijden. De ontwikkelingen die daar plaats vinden, zoals bedrijventerreinen, zijn kleinschalig. Alle bedrijven zijn klein en ook de uitbreiding wordt niet als een inbreuk op het landschapsbeeld ervaren.

11. *Zit er een bepaalde voorgeschiedenis aan het gebied waar we rekening mee moeten houden?*

Ja. De Twentse Hooilanden (TH) is een vereniging van recreatieve ondernemers. De samenwerking met de VVV liep in het verleden niet gemakkelijk, momenteel ligt een concept convenant ter bespreking om de samenwerking te versterken. Bij alle partijen begint het vertrouwen weer te komen dat op goede voet een nieuwe samenwerking zal worden opgestart. De doelen van VVV en TH liggen in principe op één lijn: meer toeristen trekken en mooie activiteiten en producten aanbieden. Op 15 maart 2012 was er een netwerkbijeenkomst. Die verliep zeer goed. Het was ook de aftrap van het toeristisch seizoen. Een journalist van Tubantia heeft er een artikel over geplaatst.

TH is sterk in promotie op beurzen, daarbij worden sociale media ingezet, zie bijvoorbeeld de website www.detwentsehooilanden.nl. Streekproducten worden ook door hen gepromoot. Voor nieuwe inwoners worden door TH activiteiten georganiseerd om de streek en haar producten te leren kennen.

12. *Welke actoren zijn relevant voor de onderzoeksvraag?*

B&W, VVV, Twentse Hooilanden, Het Tuinpad, Agrarische Natuurvereniging, Overijssels Landschap, Natuurmonumenten

Interview-verslag - Donderdag 5 april 2012 – 't Hallerhoekje B&B

Aanwezig: Mw. Maike Hassels Mönning
Marcel Ruijs – Van Hall Larenstein
Gerard Kamperman – Van Hall Larenstein

Doel: beeldvorming van de sector Recreatie en Toerisme in het buitengebied rond Den Ham

Opening

Mw. Hassels Mönning is eigenaar van 't Hallerhoekje Bed and Breakfast.

Marcel en Gerard geven een toelichting op de aanleiding van het gesprek: Gemeente Twenterand wil graag weten hoe ze met draagvlak binnen de vrijetijdssector door een invulling kan geven aan de inrichting van het landelijk gebied. Gevraagd wordt kwalitatief en kwantitatief onderzoek te doen zodat bijgedragen wordt aan (uiteindelijk) een actualisatie van het Bestemmingsplan Buitengebied. De interviews hebben als doel er achter te komen wat de wensen zijn van de vrijetijdsondernemers in het gebied rondom Den Ham met betrekking tot de inrichting van het landelijk gebied. Waar is draagvlak voor aanwezig en waarvoor niet? De kern is: maak duidelijk wat er leeft in het gebied en wat wordt verwacht vanuit het gebied.

Inleiding mw. Hassels Mönning

Mw. Hassels schetst de lokale cultuur. Noaberschap is nog steeds sterk in de buurt. Bij 'rouw' en 'trouw' wordt de buurt ingeschakeld. En zo is er b.v. de Buurtvereniging Hallerhoek waar meer dan 100 mensen lid van zijn. Mw. Hassels is bestuurslid van Twentse Hooilanden. Daarbij zijn zo'n 48 ondernemers aangesloten (contributie vanaf 50 euro per jaar) en is daarmee één van de grootste recreatieve ondernemersverenigingen van Nederland. De Twentse Hooilanden zorgt ervoor dat reclame wordt gemaakt voor de gemeente Twenterand en dat op beurzen het gebied eveneens wordt gepromoot. Het is dan ook jammer dat b.v. Het Veenmuseum, een interessant museum dat een bezoek waard is, onlangs heeft besloten het lidmaatschap van Twentse Hooilanden op te zeggen. Kennelijk ziet men het belang van samenwerking niet. Er leeft bij de inwoners van Den Ham en omgeving ook weinig binding met de rest van Twenterand. Den Ham voelt zich los daarvan staan. Inwoners van Den Ham zullen toeristen ook niet snel naar Vriezenveen en omgeving sturen.

Vragen

1. *Vanwege welke omgevingsaspecten komen Recreanten naar Den Ham?*

De rust. De ruimte. Gemoedelijke sfeer. Vriendelijkheid: "de mensen groeten je allemaal zonder dat ze je kennen!"

2. *Zit er een bepaalde voorgeschiedenis aan het gebied waar we rekening mee moeten houden?*

Ja, wat betreft de recreatieve samenwerking om de toerist naar Twenterand te krijgen, moeten er nog wat spijkers met koppen geslagen worden. Een samenwerkingsverband tussen VVV en De Twentse Hooilanden is op handen, maar nog niet alle wensen en mogelijkheden zijn ingevuld.

De afspraak is nu : TH zorgt dat de gasten komen en de lokale VVV is gastheer.

Wat nog wringt is dat de houding van de gemeente te wensen overlaat, die is niet proactief. Ze pakken niet door en treffen geen goede regeling om zowel TH als VVV te laten bestaan. Zo wordt helaas door de gemeente geen rekening gehouden met de kosten die de beursbezoeken voor TH met zich meebrengen.

De Twentse Hooilanden is ook bezig zich aan te sluiten bij de Reggestreek, een ondernemersvereniging in een naburige gemeente (www.reggestreek.nl). Op die manier wordt getracht aan te haken bij het Twents Bureau voor Toerisme, met een soort "plattelandspoot". Noordwest Twente krijgt te weinig aandacht.

3. *Denkt u dat de ruimtelijke inrichting van de zuidrand Den Ham belangrijk is voor de kracht van de Recreatieve sector rondom Den Ham?*

Ja. Het landschap is de sterkste kracht. Mw. Hassels kent de voorgenomen ontwikkelingen van het bedrijventerrein aan de zuidrand van Den Ham niet, maar zal het ook niet als een bedreiging gaan zien. Het zal kleinschalig zijn en het uitbreiden van de lokale economie is juist gewenst. Deze beleving is hetzelfde als die van de VVV en campingboerderij Regge Vallei.

4. *Wat zijn de wensen van vrijetijdondernemers om Recreatie en Toerisme in het buitengebied te versterken?*

Rood voor rood. Dat onderwerp leeft lokaal sterk en is op verjaardagen vast gespreksonderwerp. Woningen op de plaats van een boerenbedrijf wekken lokaal wel angst op. Dat wordt geassocieerd met mensen die zich niet aan lokale cultuur willen aanpassen. Bij mensen is er daarom wel twijfel over "wat gebeurt er als ik stop"? Mensen hebben zich ook met hand en tand verzet tegen megastallen.

5. Momenteel komen veel senioren zonder kinderen in Den Ham en omgeving. Welke doelgroepen zou u graag aan willen spreken?

In principe de doelgroep: 'rustzoekers'. De segmenten 'senioren' en '50-plussers' passen daar goed in, maar andere groepen rustzoekers zijn zeer welkom.

Met arrangementen probeert mevrouw doelgroep van jongeren aan te spreken. Jonge stellen dus. Vaste arrangementen werken daarbij niet optimaal. Een beetje maatwerk en dan een arrangement samenstellen daar zit de kracht in.

Arrangementen: Mevrouw adviseert toeristen fietstochten langs een boerderij met High Tea en bezichtiging van een oud Kookhuisje en een ouderwets wc'tje. Of ze biedt de mogelijkheid om, in samenwerking met de Greffenhoeve (bessenplukkerij) samen jam te maken. Ook het viltten van sloffen van wol van eigen schapen/of schapen van een schapenboer is een arrangementje.

Veel geld wordt overigens niet verdiend door 't Hallerhoekje, het is erg rustig. Je merkt ook dat het aanbod op dit moment de markt bedient. Mensen trekken ook heel snel naar Ommen e.o. Voor eetgelegenheden en winkel faciliteiten kun je daar veel beter terecht. Mw. Hassels merkt wel dat toeristen meer uitgaansmogelijkheden zouden willen hebben.

6. Hoe kan Den Ham zich sterk maken om ook die toeristen te trekken?

Den Ham centrum is te beperkt volgens mevrouw. Het is niet spannend genoeg en aanbod rond de Brink beperkt zich. De "Hami" (www.winkelenindenham.nl) is een winkeliersvereniging die probeert "reuring op de brink" te krijgen. Piratenfestival is een keer per jaar in den ham en altijd een succes. Tribute to the Cats is eenmalig per jaar en ook altijd een succes.

7. Wenst u dat meer samengewerkt wordt tussen agrarische ondernemers en vrije tijdsondernemers, en zo ja kunt u ideeën geven?

(voorbeeld: vindt u het erg als er toeristen in de stal komen kijken 1 dag in de week?)

Er wordt hier en daar al aan gewerkt. Bijvoorbeeld ruimte afstaan voor wandelpaden. Een ander voorbeeld is: verderop zit een boerderij met een planten-pluktuin en een melkrobot. Als toeristen daar zijn om een boeket te gaan plukken is het tevens mogelijk om te kijken hoe zo'n melkrobot werkt. (boerderij Schutmaat). Bij die pluktuin kun je lekker een boeketje samenstellen en wat thee drinken etc.

8. Hoe ziet u de verbinding tussen Engbertsdijkerven en Den Ham?

Die binding is minimaal.

9. Welke actoren zijn relevant voor de onderzoeksvraag?

Ondernemersvereniging Reggestreek, Winkeliersvereniging Hami

Interview-verslag - Vrijdag 20 april 2012 – B&B In de Lindetuin

Aanwezig: Dhr. en mw. Meijer
Marcel Ruijs – Van Hall Larenstein
Gerard Kamperman – Van Hall Larenstein

Doel: beeldvorming van de sector Recreatie en Toerisme in het buitengebied rond Den Ham

Opening

Meneer en mevrouw Meijer zijn eigenaar van Bed and Breakfast In de Lindetuin.

Dhr. Meijer geeft een inleiding in de activiteiten en actuele ontwikkelingen van Twentse Hooilanden. De activiteiten van de Twentse Hooilanden zijn er op gericht om meer toeristen naar Twenterand te trekken. Hiervoor ontvangt de vereniging geen financiële ondersteuning. De familie Meijer ziet veel punten waarop de samenwerking met VVV Twenterand verbeterd zou kunnen worden. Een gegeven is ook dat het al enkele jaren niet van de grond wil komen. In het verleden is de VVV regionaal georganiseerd geweest. Momenteel is deze weer gemeentelijk, in Den Ham is ook een vestiging. De gemeente Twenterand geeft subsidie aan de VVV, maar niet aan Twentse Hooilanden.

Dat de samenwerking niet optimaal is, is ook een reden waarom Twentse Hooilanden zich richt op een samenwerking met ondernemersvereniging "Ontdek de Reggestreek". Dhr. Meijer geeft aan dat daar toekomst in zit en dat binnen de Reggestreek goed wordt samengewerkt met VVV's. De website www.reggestreek.nl geeft inderdaad aan dat er een 'bijzondere samenwerking' is met VVV's van zowel Enter, Rijssen-Holten als Wierden.

Marcel en Gerard geven een toelichting op de aanleiding van het gesprek: Gemeente Twenterand wil graag weten hoe ze met draagvlak binnen de vrijetijdssector een invulling kan geven aan de inrichting van het landelijk gebied. Gevraagd wordt kwalitatief en kwantitatief onderzoek te doen zodat bijgedragen wordt aan (uiteindelijk) een actualisatie van het Bestemmingsplan Buitengebied. De interviews hebben als doel er achter te komen wat de wensen zijn van de vrije-tijdsondernemers in het gebied rondom Den Ham met betrekking tot de inrichting van het landelijk gebied. Waar is draagvlak voor aanwezig en waarvoor niet? De kern is: maak duidelijk wat er leeft in het gebied en wat wordt verwacht vanuit het gebied.

Vragen

1. Voor welke activiteiten komen mensen naar Den Ham toe?

Fietsen, wandelen en familie bezoek. Veel oudere gasten komen fietsen. Veel jongere gasten komen lange-afstand wandelingen doen. Een van de Kuierpaden (ongeveer 30 km) loopt langs het B&B.

2. Hoe wordt er op het gebied van recreatie samengewerkt met andere actoren in gemeente Twenterand ?

De samenwerking tussen recreatie-ondernemers is goed. De heer Meijer zit in het bestuur van Twentse Hooilanden en doet daar de PR en communicatie. In 2006 is de vereniging gestart. De Twentse Hooilanden is een ondernemersvereniging (ca. 46 bedrijven) die haar eigen broek ophoudt. Ongeveer 80 % van de recreatie-ondernemers (incl. musea en bijvoorbeeld producenten van streekproducten) is lid van Twentse Hooilanden.

De samenwerking met de lokale VVV kan verbeterd worden. Er is geen onwil, maar wel onenigheid over wat een goede manier van samenwerken is. Twentse Hooilanden oriënteert zich verder op een samenwerking met ondernemersvereniging Ontdek de Reggestreek. Reggestreek heeft recentelijk samen met Twentse Hooilanden een presentatie gegeven aan de wethouders van de gemeenten Rijssen, Twenterand, Wierden, Hellendoorn om het westen Twente te promoten. Het is niet ondenkbaar dat Reggestreek en Twentse Hooilanden op termijn intensief gaan samenwerken.

3. Hoe kan de binding met de rest van Twenterand versterkt worden op recreatief gebied?

Er kan veel meer aandacht worden besteed aan cultuurhistorie en rust- en informatie punten langs de fiets- en wandelroutes.

4. Hoe ziet U de verbinding tussen Engbertsdijkveen en Den Ham?

Dhr. en mw. Meijer zijn echte Twentenaren. Grenzen tussen zand- en veengebied en tussen gemeenten zouden geen barrière hoeven zijn. Hiervoor zal met de betreffende belanghebbenden een plan van aanpak moeten worden gemaakt.

5. *Hoe zou de recreatie rondom Den Ham beter verbonden kunnen worden met de recreatie in de rest van Twenterand?*

Dhr. Meijer organiseert voor groepen een bus-tour “Rondje Randje Twenterand”. De gasten mogen zelf aangeven waar er gestopt wordt en wat er bezocht wordt. Deze tour is 5-10 keer georganiseerd. De Bustour is ook voor gemeente Twenterand een mogelijkheid om zich als geheel te tonen en zowel het zandgebied als het veengebied te bezoeken en een verbinding te leggen.

Belangrijk volgens dhr. Meijer is dat je de doelgroepen toeristen moet definiëren en bepalen welke je wilt aantrekken. Het behouden van toeristen ligt in maatwerk en het persoonlijk adviseren van toeristen die de gemeente Twenterand willen bezoeken en bekijken. Landschap, historie en cultuur kunnen meer een bindmiddel zijn voor de sector Recreatie en Toerisme in Twenterand. Een eerste vereiste is dan wel meer en betere rustplekken voor fietsers en wandelaars. Er zijn te weinig bankjes en picknicktafels voor toeristen om te gebruiken. Inmiddels zijn in het buitengebied wel officiële ‘rustpunten’ geïntroduceerd.

De verkaveling heeft wel iets betekend voor het buitengebied, maar echt veel is het niet veranderd.

6. *Is het aanbod aan recreatiemogelijkheden voldoende?*

Ja, er is veel te zien en te doen.

7. *Waar ligt potentie cq. waar is behoefte aan?*

Meer aandacht voor cultuurhistorie: benadrukken cultuurhistorische waarden in het landschap en informatie langs de fiets- en wandelroutes daarover. Bijv. Door middel van informatieborden of digitale zuilen (zoals in het Vechtdal).

8. *Bent u op de hoogte van de uitbreiding bedrijventerreinen ten zuiden van Den Ham en wat vindt u daarvan met betrekking tot de aantrekkingskracht op de toerist?*

Ja, de familie Meijer is hiervan op de hoogte en ziet geen problemen in deze uitbreiding voor de recreatieve sector.

Afsluiting

Dhr. Meijer verwijst nog naar de Recreantenatlas Verblijfsrecreatie van Recron (www.recron.nl) voor meer informatie over de sector.

Interview-verslag - Vrijdag 20 april 2012 – Bungalowpark de Melody Ranch

Aanwezig: Dhr. J. Entjes – Melody Ranch
Marcel Ruijs – Van Hall Larenstein
Gerard Kamperman – Van Hall Larenstein

Doel: beeldvorming van de sector Recreatie en Toerisme in het buitengebied rond Den Ham

Opening

Dhr. Entjes is initiatiefnemer van bungalowpark de Melody Ranch.

Marcel en Gerard geven een toelichting op de aanleiding van het gesprek: Gemeente Twenterand wil graag weten hoe ze met draagvlak binnen de vrijetijdsector een invulling kan geven aan de inrichting van het landelijk gebied.

Gevraagd wordt kwalitatief en kwantitatief onderzoek te doen zodat bijgedragen wordt aan (uiteindelijk) een actualisatie van het Bestemmingsplan Buitengebied. De interviews hebben als doel er achter te komen wat de wensen zijn van de vrije-tijdsondernemers in het gebied rondom Den Ham met betrekking tot de inrichting van het landelijk gebied. Waar is draagvlak voor aanwezig en waarvoor niet? De kern is: maak duidelijk wat er leeft in het gebied en wat wordt verwacht vanuit het gebied.

Inleiding

Het project de Melody Ranch wordt ondernomen met een mede-investeerder (een architect). Dhr. Entjes heeft de grond aangekocht en heeft de vergunning om 33 Canadese blokhuisen te bouwen en te verkopen. Momenteel is er al een groepsaccommodatie met ruimte tot 28 personen. Deze groepen hebben beschikking over een slaapgebouw en een Saloon als gezelschapsruimte. De meeste gasten zijn families en vriendengroepen. Western games en kampvuur zijn activiteiten hier op het terrein. Vechtdal Adventure is een bedrijf nabijgelegen op de Zandstuve, deze biedt activiteiten aan als klimmuur, kanoën en een golfcourse.

Vragen

1. Voor welke omgevingsaspecten komen mensen naar Den Ham toe?

In Den Ham gaan veel mensen fietsen en wandelen. Op de Zandstuve ligt echter de mogelijkheid om nieuwe doelgroepen aan te spreken. Het project de Melody Ranch wil ook actieve mensen en grotere groepen aantrekken. De bungalowparken zullen uiteenlopende soorten recreanten trekken, die wellicht meer behoefte hebben aan uitgaansgelegenheden dan de senioren die voor een fietsroute naar de boerderijcamping komen (bv. Regge Vallei) of jonge gezinnen met kinderen die camping-gebonden zijn (bv. camping Kuipershoek).

2. Hoe wordt er op het gebied van recreatie samengewerkt met de overheid ?

De gemeente Twenterand

De gemeente heeft een in 2003 de Structuurvisie Flierdijk vastgesteld, waarbij ze benoemd heeft welke plekken in de gemeente bestemming (zoekgebied) Recreatie hebben. Ondernemers zijn daarop ingesprongen en hebben de plannen voor parken ontwikkeld voor in totaal ongeveer 150 vakantiebungalows. De ondernemers zijn resp. Vlierbelte, Posthoeve, Lourenshoeve en Melody Ranch. De een is verder met de ontwikkeling dan de ander. Daarnaast is er de Beleidsnota Recreatie en Toerisme, welke aanstipt wat de doelen zijn van gemeente Twenterand.

De recreatieondernemers bij de Zandstuve verwachten wel van de gemeente dat de voorzieningen in orde zijn. Er is momenteel geen 'slecht weer voorziening' voor toeristen, daarmee is het lastig het hele jaar door toeristen te trekken. In dat kader wordt een discussie gevoerd over een overdekt zwembad bij de Zandstuve. In het voorjaar van 2012 zal de gemeenteraad daarover een besluit nemen.

De provincie Overijssel / het Overijssels Landschap

Het Overijssels Landschap heeft de Zandstuve in beheer. De functie van het bos op de Zandstuve is zowel natuur als recreatie. Dhr. Entjes ziet ontwikkelingen dat bijvoorbeeld wandelpaden worden afgesloten. Dhr. Entjes bepleit dat de Zandstuve zich meer moet richten op recreatie en dat de pure natuurfunctie sterker ligt bij de gebieden richting Ommen. Op de Zandstuve kunnen recreatie en natuur heel goed samen gaan. Een mountainbike route is er bijvoorbeeld nog niet op de Zandstuve en de voorzieningen voor paardrijden kunnen verbeterd worden.

3. Wat zijn uw doelgroepen onder de recreanten?

Momenteel komen er grote groepen af op de Groepsaccommodatie. Daarnaast worden voor de verkoop Canadese blokhutten in verschillende modellen gebouwd. Mensen zullen de woningen ook als investeringsproject aankopen, ze kunnen namelijk een deel van het jaar verhuurd worden om een rendement te genereren. De eigenaren mogen de vakantiewoning zelf een bepaalde tijd in het jaar bewonen. Twee groepen recreanten, enerzijds de verblijfsrecreanten die het gehele jaar komen (de kopers) en anderzijds de seizoens-recreatie (de huurders).

Voor Den Ham als geheel geldt dat veel seizoensgebonden recreanten komen, bijvoorbeeld naar de campings en B&B's.

De doelgroepen van de Melody Ranch zijn anders dan die van de rest van de gemeente. Ten eerste trekt de groepsaccommodatie grotere groepen. Deze bestaan uit groepen vrienden en families, maar bijvoorbeeld ook bedrijfsuitjes. In tegenstelling tot de rust- en landschapsgenieters zullen hier meer 'actievelingen' op af komen.

De kopers van de recreatiewoningen zullen wellicht stellen zijn die wat geld te investeren hebben. Deze mensen kunnen als recreant worden gezien en zullen wellicht op zoek zijn naar leuke uitgaansgelegenheden zoals restaurants. Voor hen is het landschap, wandelen en fietsen waarschijnlijk ook belangrijk.

De huurders van de recreatiewoningen kunnen allerlei soorten recreanten zijn. Dan ben je voor het type recreant ook weer afhankelijk van de voorzieningen in de buurt.

Dhr. Entjes bepleit dat de doelgroep van senioren, rust en natuurzoekers in de gemeente al voldoende worden aangetrokken. In de Beleidsnota Toerisme en Recreatie stelt de gemeente dat ze de lokale economie wil stimuleren en de recreatieve sector wil benutten. Daarom moet de gemeente ook keuzes durven maken om nieuwe doelgroepen aan te trekken. Door zwem-/fitness-/wellnessvoorzieningen in de buurt te realiseren kan er een heel nieuwe markt worden aangeboord. Dan trek je doelgroepen die een wellness en sport-arrangement zoeken. Denk aan fitte 60'ers of groepjes vriendinnen die ook buiten het seizoen om willen komen.

4. Hoe is de binding tussen Den Ham en de rest van gemeente Twenterand?

Dhr. Entjes stelt dat de gemeente in moet durven zetten op ontwikkeling van recreatie op de Zandstuve en daarmee nieuwe doelgroepen aanboren. De impuls die daaruit voortvloeit geeft mogelijkheden voor heel Twenterand en de Zandstuve kan daarbij een verbinding vormen tussen zand- en veengebied. Landschappelijk gezien kan het gebied aantrekkelijker worden gemaakt, vooral bij de overgang van het veenkoloniale gebied naar de Zandstuve en naar het kampen-en essenlandschap toe.

5. Is het aanbod aan recreatiemogelijkheden voldoende?

Nee, zie het antwoord onder vraag 2.

6. Waar ligt nog potentie cq. is nog behoefte aan?

Nieuwe doelgroepen, actievere ontspanning en voorzieningen zodat recreanten en toeristen het hele jaar willen komen.

7. Hoe kan samen met de gemeente vorm gegeven worden aan de inrichting van het landelijk gebied?

De heer Entjes heeft de singels (incl. de bosranden) aangekocht en heeft met de gemeente Twenterand een onderhoudscontract voor 21 jaar. Dit betreft het onderhoud van de bosranden en exotenbestrijding in de buitenrand. De binnenrand mag deels exoten bevatten, omdat die passen bij het karakter van de Canadese blokhutten.

Via ruimtelijke keuzes kan de gemeente het volgende idee van de ondernemers rond de Zandstuve mogelijk maken: *"Sportstudie Twente in Vroomshoop heeft 800 leden en biedt veel sport en ontspanning aan. Deze partij is bereid om vanuit Vroomshoop naar de Zandstuve te verhuizen. Als een nieuw zwembad komt te liggen bij de Zandstuve is dat bedrijf ook bereid om met de gemeente een overeenkomst te sluiten om een deel van de exploitatiekosten te dekken. De constructie is dat de leden van de Sportstudio daar mogen zwemmen en dat de abonnementen iets duurder worden. Voorwaarde voor dit plan is dat er draagvlak is bij zwemverenigingen, gemeente en ondernemers. Een andere voorwaarde is dat de bewoners van gemeente Twenterand het hele jaar terecht kunnen in dat sportcentrum. Als dit idee wordt uitgevoerd wordt de toeristische sector gestimuleerd door de aanwezigheid van een sport-zwem-en*

ontspancentrum. De gemeenteraad gaan 24 april a.s. beslissen over wat er met het zwembad moet gaan gebeuren en waar het wel en niet moet komen.”

Overijssels Landschap heeft een taak om het landschap te onderhouden. Een uitdaging is om dat betaalbaar te houden. Er liggen mogelijkheden om de Groene Diensten uit te breiden. Aangaande het bos kan het beter als recreatie benoemd worden dan natuur. Dhr. Entjes noemt het “belevingsbos”. Het laten functioneren als natuurgebied kost veel geld en beperkt de mogelijkheden voor recreatie. De ondernemers willen het beheer van het bos doen met een onderhoudscontract. Het bos kan op allerlei manieren ingezet worden om activiteiten aan te koppelen. Dat kan ook over educatieve activiteiten gaan. Dat zal automatisch toerisme trekken en MKB bedrijven de mogelijkheid geven om te ondernemen.

8. *Wat moet er in de toekomst gebeuren met de vrijkomende ruimte in het buitengebied, bijvoorbeeld doordat agrariërs stoppen?*

Het verdient geen voorkeur om daar automatisch een recreatieve functie van te maken, je kunt elkaar ook teveel beconcurreren. Agrarische bedrijven krijgen soms een som geld mee wanneer ze stoppen met hun activiteiten en zetten dat bijvoorbeeld in voor een verblijfs- en/of vergaderaccommodatie (toevoeging Gerard/Marcel: zoals de Johanneshoeve). Enerzijds is er het aspect van oneerlijke concurrentie, aan de andere kant is het niet zeker of de markt voor boerderij-campings en boerderij-appartementen niet te vol raakt.

9. *Hoe kan het behoud en onderhoud van het landschap betaalbaar gehouden worden?*

Dat kan door de Zandstuve een recreatieve functie te geven en ondernemers een beheertaak te geven. Het Overijssel Landschap kan daarover afspraken met ondernemers.

10. *Welke actoren zijn nog meer relevant voor ons onderzoek en hoe werken die actoren samen?*

Dhr. Entjes heeft via de Twentse Hooilanden en via de VVV websites nog nooit een boeking gehad. Daar valt dus winst te behalen.

Voor de marketing van de recreatie mogelijkheden in Twenterand moet Internet en Social Media sowieso professionelere en slimmer ingezet worden. Op het gebied van groepsaccommodaties heeft dhr. Entjes vele ideeën; belangrijk daarbij is binding van de klant, samenwerking tussen ondernemers en kostenbesparing. Via een gezamenlijke website (zoals bv. <http://www.bookedoo.nl/>) moeten ondernemers zich aanbieden, zodat niet alles versnipperd en geen hoge commissies meer gaan naar tussenpersonen als www.belvilla.nl en www.booking.com.

Bij de boeking moeten gasten al de mogelijkheden zien voor activiteiten of arrangementen in de buurt bij andere ondernemers. Idealiter moeten die ook tegelijk al geboekt kunnen worden. Bijvoorbeeld bij een boeking via de landelijke website voor de Melody Ranch: boogschieten of Kanovaren moet je meteen bij kunnen boeken. Een geboekte overnachting bij bedrijf X moet dus minimale commissie- kosten met zich meebrengen voor de bemiddelende website. Bij het idee van dhr. Entjes hoort ook service achteraf. Via een contactmoment na het verblijf (via email, facebook e.d.) wordt de recreant gewezen op de mogelijkheden voor een nieuwe vakantie in de toekomst. Die verwijzing gaat niet naar de website van de afzonderlijke ondernemer waar de persoon net geweest is, maar juist naar de gezamenlijke website van de ondernemers in groepsaccommodaties.

Interview-verslag - Vrijdag 20 april 2012 – Boerderijcamping De Kuipershoek

Aanwezig: Familie Ten Brinke
Marcel Ruijs – Van Hall Larenstein
Gerard Kamperman – Van Hall Larenstein

Doel: beeldvorming van de sector Recreatie en Toerisme in het buitengebied rond Den Ham

Opening

Familie Ten Brinke is eigenaar van Boerderijcamping De Kuipershoek.

Marcel en Gerard geven een toelichting op de aanleiding van het gesprek: Gemeente Twenterand wil graag weten hoe ze met draagvlak binnen de vrijetijdssector een invulling kan geven aan de inrichting van het landelijk gebied. Gevraagd wordt kwalitatief en kwantitatief onderzoek te doen zodat bijgedragen wordt aan (uiteindelijk) een actualisatie van het Bestemmingsplan Buitengebied. De interviews hebben als doel er achter te komen wat de wensen zijn van de vrije-tijdsondernemers in het gebied rondom Den Ham met betrekking tot de inrichting van het landelijk gebied. Waar is draagvlak voor aanwezig en waarvoor niet? De kern is: maak duidelijk wat er leeft in het gebied en wat wordt verwacht vanuit het gebied.

Dhr. Ten Brinke geeft aan dat er qua ruimtelijke ontwikkelingen de laatste jaren niet erg veel is veranderd. De omgeving kenmerkt zich van vroeger uit door de aanwezigheid van wat kleinere agrarische bedrijven. Op de plaats waar deze agrariërs stoppen komt vaak een andere functie. Een jaar of tien geleden is de familie Ten Brinke gestopt met boeren, maar de boerderijcamping is ervoor in de plaats gekomen en die loopt goed. En verderop is een boerderij nu bijvoorbeeld een zorgboerderij. Landschappelijk gezien is de omgeving misschien wel wat mooier geworden, omdat bij ruilverkaveling in het verleden sommige gebiedjes de bestemming natuur hebben gekregen. In het verleden zijn ook subsidies beschikbaar geweest voor ondernemers om die natuur te beheren. Met beleidsstukken als de Structuurvisie en de LOP is de heer Ten Brinke niet bekend. De Nota recreatie en toerisme van de gemeente is wel bekend. Dhr. Ten Brinke geeft aan dat de huidige Nota verouderd is en het tijd wordt voor een nieuwe.

Vragen

9. Voor welke omgevingsaspecten komen mensen naar Den Ham toe?

Het landschap en de natuur zijn belangrijk voor de familie Ten Brink. De camping heeft een Schaapskooi en een kleine hectare eigen beheerde natuur met een (vis-) vijver. De camping ligt dicht bij het centrum en gasten gaan daarom vaak naar Den Ham voor boodschappen en een hapje eten. Specifiek voor de Kuipershoek bestaat de hoofdmoot van bezoekers uit gezinnen met jonge kinderen. Deze groep toeristen komt niet echt voor het buitengebied van geheel Twenterand, maar meer voor de nabije omgeving. Dan gaat het over het buitengebied tussen Den Ham en Ommen.

Veel recreanten aan de noordzijde van Den Ham die willen fietsen trekken in feite richting Ommen en Hardenberg. De meeste mensen gaan niet fietsen in het veenkoloniale gebied van Twenterand. Het bos tussen Ommen en Den Ham is dus erg belangrijk. Daar ligt ook het landgoed Eerder Achterbroek, waar het kampenlandschap nog goed terug te zien is.

10. Voor welke recreatiemogelijkheden komen mensen naar Den Ham

Mensen komen hier veel fietsen en wandelen. Bij slecht weer gaan gasten naar Wierden (subtropisch zwembad) en naar Attractiepark Slagharen. Het zwembad De Stamper (overdekt zwembad in Vriezenveen) wordt niet bezocht. Een huifkarrentocht langs IJboerderij de Vossenboer wordt door Kuipershoek voor de bezoekers georganiseerd. De gezinnen die gaan fietsen gaan ook wel eens naar IJboerderij de Meulenhurst, maar daar mag de Huifkarroute niet langs rijden. Er gaan af en toe wel eens mensen naar het 'Veenmuseum Vriezenveenseveld' in het plaatsje Westerhaar-Vriezenveensewijk. De musea in Vriezenveen worden niet veel bezocht.

11. Zijn er verbeteringen mogelijk qua recreatie mogelijkheden?

Volgens dhr. Ten Brinke kan Den Ham voor toeristen nog een stuk aantrekkelijker worden gemaakt met levendige voorzieningen. Denk aan meer terrassen en extra activiteiten voor kinderen zoals een springkussen. In principe gaan vrijwel alle toeristen naar Den Ham centrum, maar het ontbreekt aan de voorzieningen om ze daar te houden.

12. Wat zijn uw doelgroepen onder de recreanten?

De Kuipershoek richt zich op gezinnen met jonge kinderen en zal dat blijven doen. Het recreatieprogramma is op kinderen gericht, van skeltertochten tot dieren voeren.

13. Liggen er ruimtelijk en landschappelijk gezien kansen voor de sector Recreatie?

- Twentse Hooilanden heeft in het verleden fietsroutes uitgeprobeerd om verschillende delen van Twenterand te verbinden, maar dat is niet echt aangeslagen. Voor het idee van de Twenterand- Fietsroute is op zich goed, maar er is wellicht weinig dagrecreatie te vinden langs de route.
- De Vosseboerweg loopt van Den Ham naar Beerse, die is 60 km/uur maar niet heel veilig om te fietsen en niet erg geschikt om te wandelen. Een wandelpad daarlangs zou een welkome verbetering zijn.
- Bij de Groen-Blauwe dienstenregeling gaat geld via de Provincie naar de Gemeente als uitvoerende partij. Dhr. Ten Brinke vindt de opzet van de Groene Diensten regeling in gemeente Twenterand enigszins beperkt. De gemeente doet alleen Groene Diensten, maar voor Blauwe Diensten (voor de Kuipershoek bijvoorbeeld de vijver) krijgen ze geen subsidies. In principe houden de subsidies voor het eigen natuurgebiedje van de Kuipershoek op. Als ondernemer bekijkt dhr. Ten Brinke of een alternatieve invulling van het gebiedje mogelijk is (de kweek van kerstbomen?), maar het besef is er ook dat dit landschappelijk gezien minder gewenst is. En dhr. Ten Brinke vindt het belangrijk dat de natuur die er is ook blijft.

14. Bent u op de hoogte van de uitbreiding bedrijventerreinen ten zuiden van Den Ham en wat vindt u daarvan met betrekking tot de aantrekkingskracht op de toerist?

Ja, dat is bekend. Het uitzicht zal wellicht wat minder worden aan de Zuidrand, maar dhr. Ten Brinke denkt niet dat toeristen of recreatie-ondernemers last zullen ondervinden daarvan.

15. Hoe is de binding tussen Den Ham en de rest van gemeente Twenterand?

Er is geen binding met het veenkoloniale gebied. Het houdt op met het verwijzen van toeristen en gasten naar Vroomshoop als winkelstadje. Enkele gasten gaan naar het Veenmuseum.

16. Welke actoren zijn nog meer relevant voor ons onderzoek en hoe werken die actoren samen?

De Kuipershoek is aangesloten bij VVV en Twentse Hooilanden.

Ondernemers bij de Zandstuve - Er zijn een aantal ondernemers met vergunningen voor vakantiebungalows bij de Zandstuve, zoals de Posthoeve, Melody Ranch en Lourenshoeve.

Gemeente Twenterand - Dhr. Ten Brinke verwijst naar de Beleidsnota Toerisme en Recreatie; daarin staat dat de gemeente periodiek met de recreatieve ondernemers om tafel zou gaan zitten. Voor zover dhr. Ten Brinke weet gebeurt dat niet. En de toeristenbelasting zou moeten terugvloeien naar de recreatieve sector, maar dat is momenteel niet zichtbaar. Dhr. Ten Brinke pleit voor een systeem, waarbij de afdracht van toeristenbelasting achteraf gebeurt als de gemeente heeft aangetoond waaraan het geld besteed is.

VVV - In principe is het VVV Twenterand, maar VVV Den Ham is voor de Kuipershoek relevant. Veel recreatie ondernemers hebben weinig binding met de VVV Den Ham. De VVV is de directe gastheer en zou voor meer activiteiten kunnen zorgen.

Twentse Hooilanden – Twentse Hooilanden heeft een idee om samen met Reggestreek een bustour op te zetten, die wel langs de attracties van de gemeente en de regio. Dhr. Ten Brinke verwacht echter niet dat die Bustour gemakkelijk rendabel zal worden.

Campings – Bij de Kuipershoek bestaat de hoofdmoot van bezoekers uit gezinnen met jonge kinderen. Deze toeristen komen niet echt voor de omgeving. De Blekkenhorst richt zich meer op comfort en trekt iets oudere mensen. Het Lachende Paard aan de Geerdijk is ook een Boerderijcamping, maar die loopt niet goed.

17. *Waar moet gemeente Twenterand op inzetten bij het beheer van het landschap in het buitengebied en de overgang naar de kernen?*

- De Vosseboerweg, daarlangs zou een veilig wandelpad ruimtelijke gezien van toegevoegde waarde zijn.
- Bebording met cultuurhistorische informatie en rustbanken langs de fietsroutes zou een sterke verbetering kunnen betekenen.
- Uitbreiding van de Groene- en Blauwe Dienstenregeling.

Appendix B Enquête

Enquête	
1. Wat zijn uw drie favourite plekken in de gemeente Twenterand?	
1	
2	
3	
2. Wat bevalt u het beste aan Den Ham en omgeving?	
3. Waarvoor komen dagjesmensen naar gemeente Twenterand?	
☐ Wandelen	
☐ Fietsen	
☐ Paardrijden	
☐ Outdooractiviteiten	
☐ Landschap	
☐ Natuur	
☐ Cultuurhistorie	
☐ Sfeer	
☐ Rust en ruimte	
☐ Ontspanning	
☐ Activiteiten	
Overige (geef nadere toelichting)	
Let op: 3B	
3. Waarvoor komen verblijfsrecreanten naar gemeente Twenterand?	
☐ Wandelen	
☐ Fietsen	
☐ Paardrijden	
☐ Outdooractiviteiten	
☐ Landschap	
☐ Natuur	
☐ Cultuurhistorie	
☐ Sfeer	
☐ Rust en ruimte	
☐ Ontspanning	
☐ Activiteiten	
Overige (geef nadere toelichting)	

4. Is het aanbod aan recreatiemogelijkheden in de gemeente Twenterand voldoende?

- ☐ ja
☐ nee
☐ weet niet

5. Wat draagt bij aan een versterking van de sector Recreatie & Toerisme in de gemeente Twenterand? (max 3 punten)

- 1
 2
 3

6. Hebben de ruimtelijke ontwikkelingen rondom Den Ham effect op de sector Recreatie & Toerisme?

- ☐ ja
☐ nee
☐ weet niet

7. Beoordeel de kwaliteit van de volgende onderwerpen voor de sector Recreatie & Toerisme rondom Den Ham?

	Goed	Voldoende	Matig	Onvoldoende
Natuurwaarden	☐	☐	☐	☐
Oude boerderijen/ monumenten	☐	☐	☐	☐
Kampen- en essenlandschap (met hagen, singels en houtwallen)	☐	☐	☐	☐
Zandstuwe	☐	☐	☐	☐
Linderflor	☐	☐	☐	☐
Hammerflor	☐	☐	☐	☐
Fiets- en wandelnnetwerken	☐	☐	☐	☐
Informatie	☐	☐	☐	☐
Activiteitenaanbod	☐	☐	☐	☐
Voorzieningen	☐	☐	☐	☐

8. Hoe kan cultuurhistorie bijdragen aan de versterking van de sector Recreatie & Toerisme voor Den Ham en omgeving?

- 1
 2
 3

9. Hoe belangrijk is het landschap voor de recreant?

- ☐ Heel belangrijk
☐ Belangrijk
☐ Niet belangrijk
☐ Weet niet

10. Beoordeel het belang van een landschappelijk-recreatieve verbinding tussen Den Ham en omgeving en de veengebieden voor?

	zeer belangrijk	belangrijk	niet erg belangrijk	n.v.t.
Recreatie	☐	☐	☐	☐
Leefbaarheid	☐	☐	☐	☐
Landschap	☐	☐	☐	☐
Economie	☐	☐	☐	☐

Colofon

Kerngegevens:

Opdracht: Visie voor het landelijk Gebied Twenterand
Casus: Recreatie & Toerisme : zand én veen
Gebied: Gemeente Twenterand (provincie Overijssel)

Opdrachtgever: Gemeente Twenterand

Datum: 26 maart 2012

Opleiding: Bos en natuurbeheer deeltijd

Groep: B2D, groep 6

Leden: Marcel Ruijs marcel.ruijs@wur.nl
Gerard Kamperman gerard.kamperman@wur.nl

Begeleider: Guy Geudens g.geudens@wur.nl

-